

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ
ДАВЛАТ АВТОМОБИЛЬ ЙЎЛЛАРИ КЎМИТАСИ

**Тошкент Автомобиль йўллари лойihalаш, қуриш ва
эксплуатацияси институти**

“СОЛИҚЛАР ВА СОЛИҚҚА ТОРТИШ ”

фанидан

АМАЛИЙ МАШҒУЛОТЛАРНИ ЎТКАЗИШ
бўйича

УСЛУБИЙ КЎРСАТМА

Таълим соҳалари:	310 000	-	Муҳандислик иши
	340000	-	Архитектура ва қурилиш
	620000	-	Транспорт
	110000	-	Педагогика
Таълим йўналишлари:	5340600	-	Транспорт иншоотларини эксплуатацияси (автотранспорт иншоотлари;)
	5310600	-	Ер усти транспорт тизимлари ва уларнинг эксплуатацияси (ихтисослашган транспорт - воситалари; автомобиль транспорти; кўтариш- ташиш ва йўл қурилиш машиналари;
	5340800	-	Автомобиль йўллари ва аэродромлар;
	5620100	-	Ташишларни ташкил этиш ва транспорт логистикаси (автомобиль транспорти);
	5111000	-	Касб таълими: Ер усти транспорт тизимлари ва уларнинг эксплуатацияси (кўтариш- ташиш, йўл ва қурилиш машиналари)

ТОШКЕНТ - 2018 йил

Фаннинг амалий машғулотларни ўтказиш бўйича услубий кўрсатмаси Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги 201__ йил “_____” _____ даги _____-сонли буйруғи билан (буйруқнинг _____-илласи) тасдиқланган “Солиқлар ва солиққа тортиш” фани дастури асосида тайёрланган.

Фан дастури Солиқ академияси Кенгашининг 201__ йил “_____” _____ даги “_____” -сонли баёни билан тасдиқланган.

Тузувчилар:

- Р. Умарова - ТАЙЛҚЭИ, “Йўл хўжалиги иқтисодиёти ва уни ташкил этиш” кафедраси катта ўқитувчиси;
- Г.Юсупходжаева - ТАЙЛҚЭИ, “Йўл хўжалиги иқтисодиёти ва уни ташкил этиш” кафедраси ассистенти

Тақризчилар:

- Д.Якубова - ТДТУ; “Корпоратив бошқарув” кафедраси доценти, иқтисод фанлари номзоди.
- Б.Омонов - “Транспорт логистикаси” кафедраси доценти; иқтисод фанлари номзоди.

ТАЙЛҚЭИ “Автомобиль йўллари ва сунъий иншоотлар” факультети декани:

201_ йил “_____” _____ Б.Мирзаахмедов

“Йўл хўжалиги иқтисодиёти ва уни ташкил этиш” кафедраси мудир:

201_ йил “_____” _____ С. Юлдашева

КИРИШ

«Солиқлар ва солиққа тортиш» ўқув курси бўйича амалий машғулотларни ўқитишнинг хорижий мамлакатларда кенг тарқалган илғор педогогик технология қоидалари асосида ишлаб чиқилган.

Ушбу ўқув қўрсатманинг таркиби: Кириш, Солиқлар ва солиққа тортиш фанининг ўқитиш бўйича наъмунавий ва ишчи ўқув дастурлари асосида барча маъруза ва семинар машғулотларни ўқитиш кетма-кетлигида ташкил топган.

Амалий машғулотларни концептуал асослари билимида «Солиқлар ва солиққа тортиш» махсус курсининг Давлат ва эркин бозор муносабатларига асосланган иқтисодиётнинг субъектлари ўртасидаги уйғунликни таъминлашдаги аҳамияти ва ушбу курсни ўқитишнинг долзарблиги асосланган, ўқув соатларининг мавзулар бўйича тақсимланиши ҳамда курснинг асосий мазмуни очиқ берилган. Шунингдек, таълим технологиясини ишлаб чиқишда қўлланилган асосий қоидалари: таълим усули ва техникаси; ташкил қилиш шакли, воситаси; коммуникация усуллари; берилган маълумотларни назорат қилиш усуллари ва воситалари; баҳолаш ва назорат қилиш тартиблари ёритилган.

Махсус курсни амалий машғулотларни ўқитиш қуйидаги тартибда ишлаб чиқилган.

- Семинар ва амалий машғулотларини олиб боришда муаммоли саволларни гуруҳларга бўлинган ҳолда муҳокама қилиш, индивидуал тарзда ишлаш, муаммоли вазиятни кейс-стади усулидан фойдаланиб назарий билимларни амалиётга қўллаш бўйича кўникмалар ва билимларни чқўрлаштиришга қаратилган.

Ушбу амалий машғулотларни бажариш бўйича қўрсатма барча олий ўқув йўналишидаги талабалар учун мўлжалланган бўлиб, ушбу курсни ўқитадиган ўқитувчилар фойдаланиши мумкин.

Фаннинг предметини чуқур ўрганиш шуни кўрсатадики, муносабатларда бир томонлама зўравонлик муносабати бўлгудай бўлса, иккинчи томон унга жавобан ўз даромадлари, бошқа солиқ объектларини ҳар хил йўллар билан яширади. Бундай ҳолларда ҳар қандай ҳуқуқий ҳужжатларнинг ҳам кучи етмай қолиши мумкин. Даромадларни, солиқ объектларини яшириш ҳолати ҳам муносабатларни бузади. Демак, солиқлар ва солиққа тортиш фанини чуқур ўрганиш орқали амалиётда солиқ тушумлари режаларини муваффақиятли бажариш вазифасига ҳам эришиш мумкин.

Фаннинг функциялари солиқ мутахассиси ва бошқа солиқ идоралари ходимларини назарий жиҳатдан қуроллантириш ҳамда амалиётда адашмаслик учун йўл - йўриқлар кўрсатишдан иборатдир. Шунингдек, чет эл солиқ амалиётини ўрганиш ва таққослаш асосида тегишли хулосалар ишлаб чиқиш, уларнинг иш тажрибаларини ўзимизнинг амалиётга мослаб зарур жойларини тадбиқ этишдан иборатдир.

Солиқ хизмати ходимлари ўзларига қонуний ҳужжатларда юкланган вазифаларни муваффақиятли бажаришлари учун фақат амалий жиҳатдан солиқларни билибгина қолмасдан, солиқларнинг моҳияти, белгилари, уларнинг объектив зарурлигига, давлатнинг солиқ сиёсати, солиқлар тизими, солиққа тортиш тизими, солиқ идоралари тизими ва бошқалар каби назарий масалаларни чуқур билишлари зарур. Бунинг учун эса солиқлар ва солиққа тортиш фанини чуқур ўрганиш керак. Фаннинг мазмунини чуқур эгаллаган ҳар қандай мутахассис солиқлар ва солиққа тортиш жараёнини ўрганишда ва уларни ҳаётга тўғри ҳамда тўлиқ тадбиқ этишда адашмайди. Шундай экан бу фан солиқ хизмати ходимлари, солиқ соҳаси вакиллари, илмий ходимлар учун ўзларининг илмий салоҳиятларини оширишда муҳим аҳамият касб этади.

“Солиқлар солиққа тортиш” фани бўйича умумий соатлар ҳажми: маъруза машғулотлари 18 соат, амалий машғулотлар 18 соат, мустақил таълим соатлардан ташкил этади.

Солиқлар ва солиққа тортиш» фанининг предмети ва уни ўрганиш усуллари

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. “Солиқлар ва солиққа тортиш” фанини ўқитиш нима учун керак?
2. “Солиқлар ва солиққа тортиш” фани нимани ўргатади унинг қандай функциялари бор?
3. “Солиқлар ва солиққа тортиш” фанининг мазмунида нималарни ўргатиш мақсади ётади ва унинг мутахассис кадрлар тайёрлашдаги роли қандай?
4. Солиқ хизмати ходимларини таёрлашда фаннинг тутган ўрни нимада

Мавзу 1. Солиқнинг иқтисодий моҳияти ва хусусиятлари. Ўзбекистон Республикаси солиқ тизими ва солиқ муносабатлари субъектларининг ҳуқуқ ва мажбуриятлари (2-соат)

Режа:

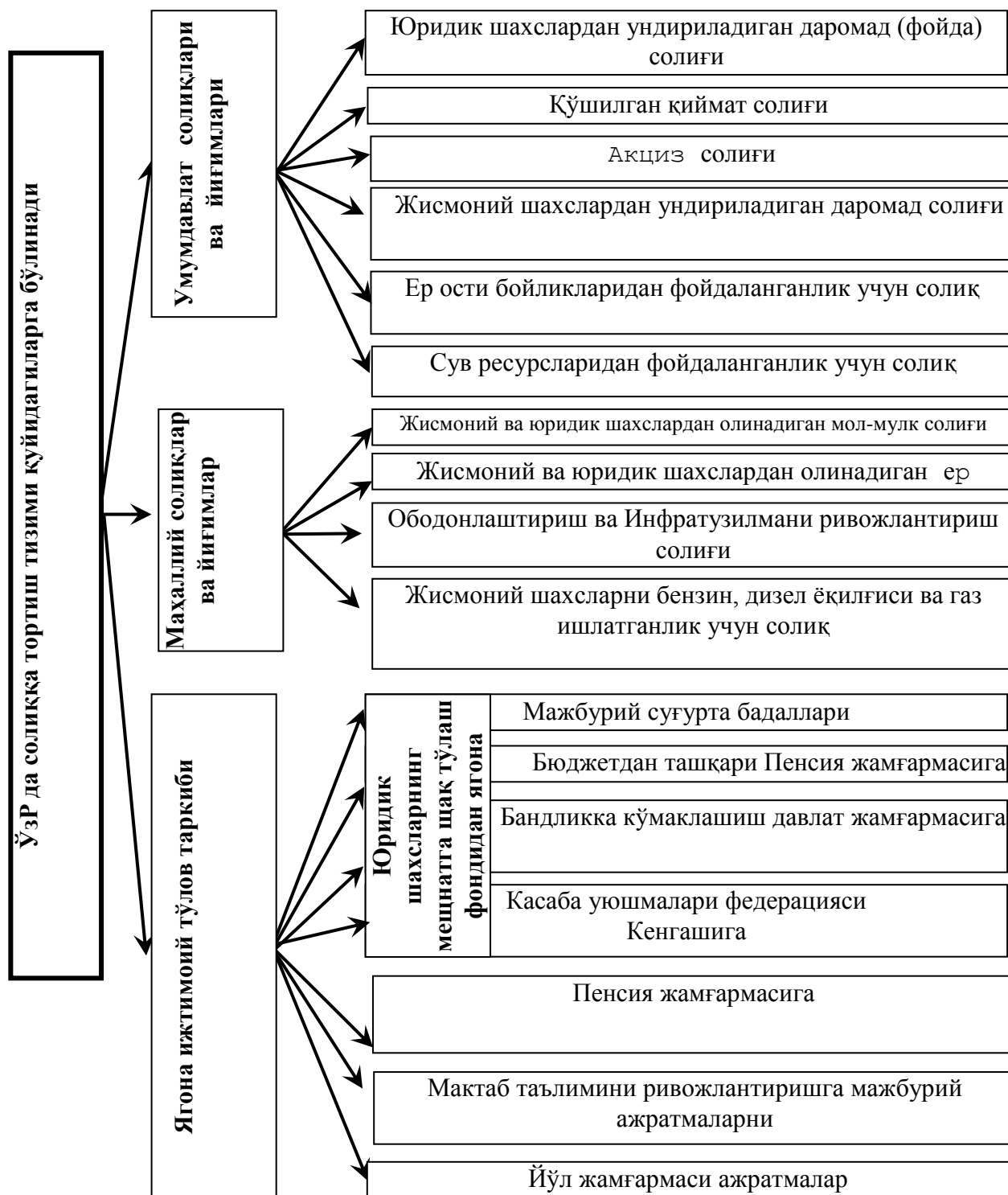
- 1.1. Солиқларнинг иқтисодий моҳияти ва зарурлиги.
- 1.2. Солиқлар ва бошқа мажбурий тўловлар элементлари.
- 1.3. Солиқларнинг функциялари ва вазифалари.
- 1.4. Солиққа тортиш тамойиллари.
- 1.5. Ўзбекистон Республикаси солиқ тизими ва унинг ривожланиш босқичлари.
- 1.6. Солиқ тизимини гуруҳлашнинг ўзига хос хусусиятлари.
- 1.7. Ўзбекистон Республикаси солиқ сиёсати ва унинг асосий йўналишлари.
- 1.8. Солиқ тизимининг ҳуқуқий асослари.
- 1.9. Солиқ тўловчиларнинг ҳуқуқ ва мажбуриятлари.

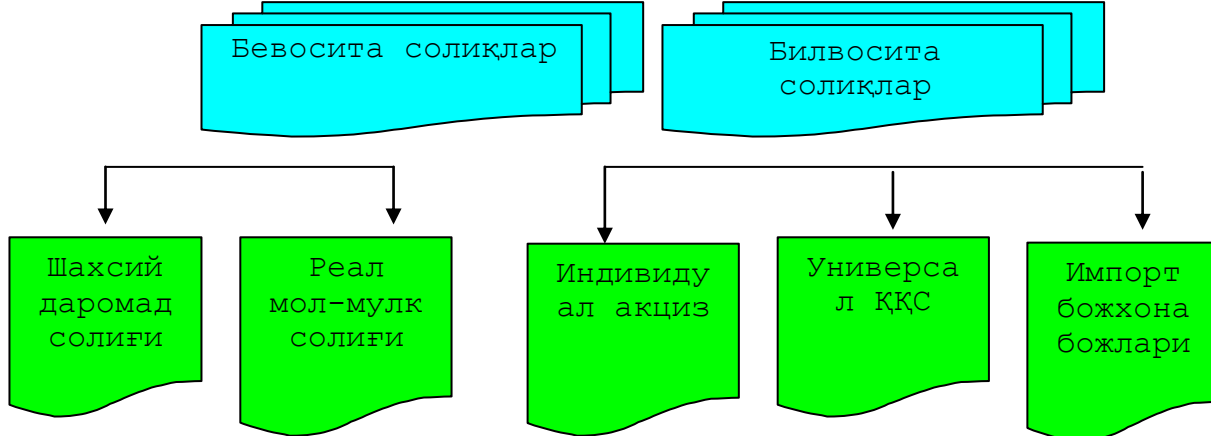
Таянч сўз ва иборалар: солиқ тушунчаси, мажбурий тўловлар, солиқ тизими, солиқ объекти ва субъекти, тўғри солиқлар, эгри солиқлар, солиқ ставка, солиқ база, солиқ имтиёзлари, солиқни ҳисоблаб чиқариш тартиби, солиқ даври.

Илова 1.1

Мавзу бўйича жонлантирадиган саволлар:

1. Умумдавлат ва маҳаллий солиқларга бўлиниш сабаблари нима?
2. Юридик ва жисмоний шахслар солиқларига қайси солиқлар киради?
3. Давлат мақсадли фондларига ажратмалар қайси солиқларга киради?
4. Маҳаллий солиқлар маҳаллий бюджет харажатларининг қанча қисмини қоплаши керак?
Мақсадли давлат фондларига ажратмалар юридик шахслар

Солиқ элементлари

Илова 1.5.

Ўзбекистоннинг солиққа тортиш тизими ўз мазмунига кўра солиқ элементлари, уларни ташкил қилиш тамойиллари ва усулларини ..

Солиқ объекти – солиқ солинадиган даромад, харажат, оборот ёки мулклар қийматидир. Унинг фойда, иш ҳақи, қўшилган қиймат, ер, иморат, жами харажат каби турлари мавжуд. Масалан, ҚҚСда объект ортилган маҳсулот (бажарилган иш ва хизматлар) оборотидир, даромад солиғида – даромад (фойда), мол-мулк солиғида-мулк қиймати, ер солиғида ер майдони ва бошқалардир.

↓

Солиқ субъекти – солиқ муносабатларида қатнашувчи солиқ тўловчилардир (юридик ва жисмоний шахслар). Солиқ муносабатларида солиқ тўловчилардан ташқари солиқ ундирувчи давлат ҳам қатнашади. Унинг номидан махсус ташкилот – солиқ хизмати идоралари қатнашади. Бунда солиқ тўловчи субъект

↓

Солиқ манбаи – бу субъектнинг даромадидир. Баъзи солиқларда даромад ва фойда ҳам солиқ объекти, ҳам солиқ манбаи бўлади. Лекин бошқа солиқларда объектлар ҳар хил, манба эса – даромад бўлади. Солиқларнинг шундай қонуни борки, улар ҳеч қачон манба миқдоридан (объектдан) ортиб кетмаслиги лозим. Акс ҳолда манба

↓

Солиққа тортиш бирлиги – бу ерда объектнинг ўлчов бирлиги. Бу даромад солиғида сўм, ер солиғида кв. метр, сув солиғида куб. метр ва бошқалар.

↓

Солиқ ставкаси – объектнинг шар бирлиги учун давлат томонидан белгилаб қўйилган меъёрдир, яъни давлатнинг солиқ объектидаги улуши, ҳиссасидир. Солиқ ставкаси икки усулда белгиланади: қатъий ставкаларда (сўмларда) ва нисбий ставкаларда – фоизларда

↓

Солиқ оғирлиги – солиқ тўловчининг ҳамма солиқлар ва тўловларни давлат фондларига тўлашдир. Мамлакат миқёсида солиқ оғирлиги ҳамма тўланган солиқ ва тўловларнинг ЯИМдаги салмоғи сифатида ифодаланади. Аммо солиқ оғирлиги аниқ солиқ тўловчининг олган даромадига нисбатан жами тўлаган солиқлари ва тўловлари

↓

Солиқ ставкаларининг турлари. Ўзбекистон солиқ қонунчилигида солиқ ставкаларнинг асосан уч тури амал қилади: пропорционал, прогрессив ва ноли ставкалар. 2002 йилдан бошлаб юридик шахсларнинг даромад (фойда) солиғи ва мол-мулк солиғи бўйича асосий ставкага қўшимча регрессив ставка (имтиёз тариқасида) қўлланила бошланди.

Ақлий хужум қоидалари:

- Хеч қандай ўзаро танқид ва баҳолаш бўлмаслиги керак!
- Таклиф қилинатган ғояга баҳо беришдан сақлан, агар у жуда юқори ва бажарилиш эҳтимоли бўлмаса ҳам – ҳаммасига рухсат берилади.
- Барча келтирилган ғоялар қимматли ва тенг кучли – уларни танқид қилмаслик керак.
- Жавоб бераётганни тухтатмаслик керак!
- Камчилик кўрсатишдан сақлан!
- Мақсад миқдор ҳисобланади!
- Қанча кўп фикр билдирилса шунча яхши: Янги ва қимматли ғоянинг туғилишига эҳтимол шунчалик кўп булади.
- Фикрлар такрорланса эътибор бермаслик керак.
- Пайдо бўлган ғояни агар у сенинг назаринг бўйича қабул қилинган схемага жавоб бермаса ҳам ташлаб юбормаслик керак.
- Ушбу муоммани фақат мавжуд усуллар билан ечиш мумкин деб ўйлама.

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Солиққа тортиш объектига қараб солиқлар қандай гуруҳланади?
2. Оборотдан олинadиган солиқларга қайси солиқлар киради?
3. Даромаддан олинadиган солиқларга қайси солиқлар киради?
4. Мол-мулк ва ер майдонларидан олинadиган солиқларга қайси солиқларни киритиш мумкин?
5. Солиқлар иқтисодий моҳиятига қараб қандай гуруҳланади?
6. Тўғри солиқлар таркибига қандай солиқлар киради ва у нима учун тўғри солиқ деб аталади?
7. Билвосита солиқлар таркибига қандай солиқлар киради?
8. Билвосита солиқларнинг ижобий ва салбий томонларини кўрсатинг?
9. Юридик ва жисмоний шахслардан олинadиган солиқларнинг фарқи нимадан иборат?
10. Жисмоний шахслар тўлайдиган солиқларнинг хусусиятлари нима?
11. Солиқ тўловчилар қандай ҳуқуқларга эга?
12. Солиқ тўловчилар қандай мажбуриятларга эга?

**Мавзу 2. Юридик шахслардан олинadиган фойда солиғи
(2-соат)**

Режа:

- 1.Юридик шахслардан ундириладиган фойда солиғининг иқтисодий моҳияти, аҳамияти ва бюджет даромадларида тутган урни.
2. Фойда солиғи тўловчилари
3. Солиқ солиш объекти, солиқ солинадиган база, жами даромад таркиби
4. Жами даромаднинг таркиби
5. Жами даромаддан чегирмалар
6. Фойда солиғи ставкалари
7. Солиқдан бериладиган имтиёзлар.
8. Фойда солиғини ҳисоблаш, ҳисобот топшириш ва тўлаш муддатлари

Таянч сўз ва иборалар: юридик шахслар, резидент ва норезидентлар, солиққа тортиш база, ялпи тушум, соф фойда, солиққа тортилгунча фойда, сотилган маҳсулотдан олинган тушум, давр харажатлари, асосий фаолият даромадлари, солиқ суммаси.

Қуйидаги жадвал маълумотларида 2018 йилда юридик шахсларнинг фойдасига солиқ ставкалари келтирилган.

Юридик шахслар фойдасига солинадигна солиқ СТАВКАЛАРИ¹

№	Тўловчилар	Солиқ солинадиган базага нисбатан %да солиқ ставкалари
1	Юридик шахслар (2-3 бандлардагидан ташқари)	14
2	Тижорат банклари	22
3	Рентабеллик даражасига биноан мобил алоқа хизматини кўрсатаётган юридик шахслар:	
	20 фоизгача	14
	20 фоиздан юқори	Рентабеллик даражаси 20 фоиздан юқори бўлганда фойдадан 50 фоиз

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Қуйидаги маълумотларга асосан фойда солиғини ҳисобланг. (маълумотлар минг сўм ҳисобида келтирилган)

1. Маҳсулот (иш, хизматлар) сотишдан тушган тушум – 4380
2. Қўшилган қиймат солиғи – 688
3. Акциз солиғи – 500
4. Сотилган маҳсулотнинг ишлаб чиқариш таннархи – 2695
5. Сотилган харажатлари – 35
6. Маъмурий харажатлар – 83
7. Асосий фаолиятнинг бошқа жараёнларидан даромад – 35
8. Олинган дивидендлар – 75
9. Валюта курси бўйича мусбат фарқ - 29

¹ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 декабрдаги ПҚ-3454-сонли қарори.

10. Молиявий фаолият бўйича бошқа харажатлар – 15
11. Фавқулотда фойда – 5
12. “Харажатлар таркиби тўғрисида...” ги Низомнинг 1-илова харажатлари - 312
13. Солиқ имтиёзи - 100

Ечилиши:

1. Юридик шахслардан олинадиган фойда солигининг объекти “Маҳсулот (иш, хизматлар) ни ишлаб чиқариш ва сотиш харажатларининг таркиби ҳамда молиявий натижаларни шакллантириш тартиби тўғрисида”ги Низомга мувофиқ аниқланиб, унга мувофиқ солиқ объектини аниқлаш қуйидаги тартибда олиб борилади.

$$ЯФ = ССТ - ИТ = 3192 - 2695 = 497$$

(бу ерда, ЯФ - ялпи фойда; ССТ - сотишдан олинган соф тушум; ИТ- сотилган маҳсулотнинг ишлаб чиқариш таннари).

$$АФФ = ЯФ - ДХ + БД - БЗ = 497 - 118 + 35 = 414$$

(бу ерда, АФФ - асосий фаолиятдан олинган фойда; ДХ - давр харажатлари; БД - асосий фаолиятдан олинган бошқа даромадлар; БЗ - асосий фаолиятдан кўрилган бошқа зарарлар).

$$УФ = АФФ + МД - МХ = 414 + 104 - 15 = 503$$

(бу ерда, УФ - умумхўжалик фаолиятдан олинган фойда; МД - молиявий фаолиятдан олинган даромадлар; МХ - молиявий фаолият харажатлари).

$$СТФ = УФ + ФП - ФЗ = 503 + 5 = 508$$

(бу ерда, СТФ- солиқ тўлангунгача олинган фойда; ФП-фавқулотда фойда; ФЗ- фавқулотда зарар).

2. СТФга юқоридаги Низомнинг 1-илова харажатлари ва 2-илова харажатларининг фарқи тикланади, яъни бизнинг мисолимизда:

$$508 + 312 = 820 \text{ минг сўмни ташкил этади.}$$

Ушбу суммадан акциялар ва қимматли қоғозлардан дивидендлар (фоизлар) тўлов манбаида солиққа тортилганлиги боис чегирилади, яъни:

$$820 - 75 = 745 \text{ минг сўмни ташкил этади.}$$

Шундан солиқ бўйича имтиёзлар чегирилади, яъни

$$745 - 100 = 645 \text{ минг сўмни ташкил этади.}$$

3. 2017 йил учун фойда солиғи ставкаси 9 фоизлигини ҳисобга олган ҳолда солиқ суммаси:

$$Д(ф)с = 645 \times 9/100 = 58,05 \text{ минг сўмни ташкил этади.}$$

2-масала. Ишлаб чиқариш корхонаси иккинчи йил фаолият юритмоқда, унинг фойда солиғи тўлагунгача бўлган даромади (2-сон, 170-сатр) 350 минг сўм бўлган.

Ҳисобот даври учун кўшимча равишда қуйидаги маълумотлар мавжуд:

Хоқимиятга ҳомийлик ёрдами кўрсатилган – 18 минг сўм;

Қариялар уйига ёрдам кўрсатиш учун – 249 минг сўм .

Ҳисобот даври учун корхона тўлаши лозим бўлган даромад солиғи неча сўмга тенг?
(солиқ ставкаси – 14 %)

3-масала. Қўшилган қиймат солиғи ва фойда солиқлар тўловчиси ҳисобланган ишлаб чиқарувчи корхона 2018 йил ҳисобот даври учун қуйидаги кўрсаткичларга эга:

Ички бозорда маҳсулотни сотишдан тушган тушум – 12800 минг сўм;

Чет эл валютасига сотилган маҳсулот 14 минг АҚШ доллари миқдориди (юк ортилган вақтда 1 АҚШ доллари – 7800 сўм);

Омборхоналарни ижарага беришдан олинган соф даромад – 2700 минг сўм;

Ускуналарни ўз вақтида олиб келиб ўрнатилмагани учун сотувчи корхонадан тушган жарима ва шартномада кўрсатилган қўшимча тўлов – 998 минг сўм;

Ёрдамчи корхонадан олинган дивидендлар (дивиденддан ундирилган солиқ ҳақидаги маълумот мавжуд) – 1339 минг сўм;

“Ишонч” фирмаси томонидан ходимлар бўлимига тегишли 1751 минг сўмлик компьютер дастури яратилган ва текинга ўрнатиб берилган.

2015 йилда қонунчиликка асосан чегирмага олиб борилган 3010 минг сўмлик сотилган маҳсулотнинг пули келиб тушган.

Сотилган маҳсулотларнинг ишлаб чиқариш таннари – 11375 минг сўм, шу жумладан ишлаб чиқаришда ишлатиладиган асосий воситаларнинг эскириши белгиланган меъёрга нисбатан 2 коэффицент қўлланилган бўлиб, 2100 минг сўмни ташкил этган.

Ўтган давр учун қуйидаги харажатлар амалга оширилган:

Меъёр чегарасида ўзининг маҳсулотини реклама қилиш учун – 125 минг сўм сарфланган;

Бошқарувда ишловчилар учун иш ҳақи бўйича харажат – 4495 минг сўм;

Хизмат сарфари харажатлари, меъёрдагиси – 392 минг сўм, меъёрдан юқори – 85 минг сўм;

Хизмат автомобили сақлаш учун харажатлар – 145 минг сўм;

Уяли телефон (маъмурий харажатлар таркибига) – 1200 минг сўм;

Ишлаб чиқаришда қатнашмайдиган асосий воситаларнинг эскириши – 895 минг сўм; Ҳисобот даврида ҳисобварақлар бўйича олинган қўшилган қиймат солиғи – 925 минг сўм.

Аниқланг:

1. Ҳисобот даврида давлат бюджетига тўланиши лозим бўлган фойда солиғи суммасини (солиқ ставкаси 14% - 2018 йил учун).

2. Давлат бюджетига тўланиши лозим бўлган қўшилган қиймат солиғини.

3. Корхонанинг молиявий натижалари бўйича ҳисоботни тузинг.

4. Ҳисобот даври учун фойда солиғининг шаклини тўлдириг.

Масалани ечиш даврида мол- мулк солиғи, ер солиғи ҳамда бошқа солиқлар ва мажбурий тўловларга аҳамият бермасликка рухсат этилади.

4-масала. Қуйидаги маълумотлар асосида фойда солиғини ҳисобланг (минг сўм):

1. Сотишдан олинган соф тушум – 3192

- шундан экспорт фаолиятидан – 670

2. Солиқ тўлангунга қадар олинган фойда – 508

3. Олинган дивидендлар – 75

4. Солиқ бўйича имтиёзлар – 100

Ечилиши:

1. Республикамиз солиқ қонунчилигига мувофиқ юридик шахсларнинг эркин алмаштириладиган валютадаги экспортга имтиёзли ставкалар белгиланган. Демак, имтиёзли ставкаларнинг қайси бирини қўллашни аниқлаш учун экспорт маҳсулотининг умумий сотиш ҳажмидаги салмоғи аниқланади, яъни: $(670 / 3192) \times 100 = 20.9$

Ушбу мисолда экспорт маҳсулотининг умумий сотиш ҳажмидаги салмоғи 20.9 фоизни ташкил этади. Бундай ҳолда белгиланган фойда солиғи ставкаси 30 фоизга камаяди, яъни:

$9 \times 30 / 100 = 2.7$ га, демак корхона фойда солиғини 6.3 фоизда ($9 - 2.7$) тўлайди.

2. $508 + 312 - 75 - 100 = 645$ минг сўм.

$645 \times 6.3 / 100 = 40.635$ минг сўм.

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Фойда солиғи Ўзбекистонда қачон жорий қилинган?
2. Юридик шахслар фойда солиғини тўловчилари кимлар?
3. Резидент ва норезидент кимлар ва улар қандан тартибда солиққа тортилади?
4. Солиқ объекти ва солиққа тортиш базаси қандай аниқланади?
5. Корхонанинг молиявий фаолият натижалари қандай аниқланади?
6. Юридик шахслардан олинadиган фойда солиғи ставкалари қайси мезонлар асосида табақалаштирилган?
7. Маҳсулотини экспорт қилувчи корхоналар учун қандай ставкалар белгиланган?
8. Қандай юридик шахслар фойда солиғидан тўлиқ озод этилади?
9. Юридик шахсларнинг қандай фойдаси юридик шахслар фойда солиғини тўлашдан озод этилади?
- 10.Юридик шахсларнинг қандай харажатлари солиққа тортиладиган даромаддан камайтиради?
- 11.Фойда солиғи бўйича 2017-2018 йилларда қандай солиқ имтиёзлари берилди?

Мавзу 3. Жисмоний шахслардан олинadиган даромад солиғи (2-соат)

Режа:

- 1.Жисмоний шахслар даромадларидан олинadиган солиқнинг тўловчилари
2. Солиқ солиш объекти ва солиқ солинадиган база
3. Жисмоний шахсларнинг жами йиллик даромади таркиби
4. Жисмоний шахслар даромадларидан олинadиган солиқнинг ставкалари.
5. Солиқдан берилadиган имтиёзлар.
6. Солиқни ҳисоблаб чиқариш ва ушлаб қолиш тартиби
7. Даромадлар тўғрисидаги декларация асосида солиқ солиш

Таянч сўз ва иборалар: жисмоний шахслар, резидент ва норезидентлар, жисмоний шахслар даромадлари, солиқ ставкалари, солиқ даври, солиқ солиш объектлари ва субъектлари, солиқ имтиёзлари, иш ҳақи фонди, солиқдан озод этилиши.

2018 йил январдан бошлаб жисмоний шахсларнинг иш ҳақлари, мукофот пуллари ва бошқа даромадлари суммалардан солиқ (агар бошқа ҳолатлар назарда тутилмаган бўлса, Солиқ ҳолатларни қуйида кўриб чиқамиз) қуйидаги миқдорда ундирилади:

Жами даромад миқдори	Солиқ суммаси
Энг кам иш ҳақининг бир баравари миқдоригача	Даромад суммасининг 0 фоизи
Энг кам иш ҳақининг бир баравари миқдоридан (+1 сўм) беш баравари миқдоригача	Энг кам иш ҳақининг бир бараваридан ошадиган сумманинг 7,5 фоизи
Энг кам иш ҳақининг беш баравари миқдоридан (+1 сўм) ўн баравари миқдоригача	Энг кам иш ҳақининг беш баравари миқдоридан олинadиган солиқ, + беш бараваридан ошадиган сумманинг 16,5 фоизи
Энг кам иш ҳақининг ўн баравари миқдоригача (+1 сўм) ва ундан юқори миқдоридан	Энг кам иш ҳақининг ўн баравари миқдоридан олинadиган солиқ, + ўн бараваридан ошадиган сумманинг 22,5 фоизи

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Жисмоний шахсга 2018 йилнинг май ва июн ойларида 450 000 сўм (225000+225000) иш ҳақи ҳисобланган. Май ойи учун 29400 сўм солиқ ушланган. Жисмоний шахсдан июн ойида ушланиши лозим бўлган *даромад солиғи суммасини аниқланг?*

Ечилиши:

1. $STD = 270000$ сўм

2. Май ва июн ойлари учун энг кам иш ҳақи 172460 сўм ни ташкил этади.

172460 сўм – 0%

172460 сўм $\times 4$ (карра) = ?

172460 сўм $\times 5$ (карра) = ?

3. Июнь ойи учун ушланиши лозим бўлган солиқ суммаси ? сўмни ташкил этади.

2-масала. ЎзР Солиқ Кодекси бўйича ҳар бир тўлиқ ой учун энг кам иш ҳақининг тўрт баравари миқдорида имтиёзга эга бўлган жисмоний шахсга 2018 йил август ойида 435000 сўм иш ҳақи ҳисобланган. Жисмоний шахсдан ушланиши лозим бўлган *даромад солиғини аниқланг?*

3-масала. Жисмоний шахсга 2018 йил август ва сентябр ойларида 474000 сўм (237000+237000) иш ҳақи ҳисобланган. Шунингдек август ойида 70000 сум мукофот берилган. Жисмоний шахсдан июл ва август ойларида ушланиши лозим бўлган солиқ суммасини ҳисобланг?

4-масала. 2 - гуруҳ ногиронига 2018 йил август ва сентябр ойларида 960000 сўм (480000+480000) иш ҳақи ҳисобланган. Август ойида 60448 сўм солиқ ушланган. Сентябрь ойида ушланиши лозим булган солиқ суммасини ҳисобланг?

5-масала. Корхона ҳисобчиси У.Бадаловга 2018 йил январ ойида 485000 сўм иш ҳақи ҳисобланган. Ундан қанча миқдорда даромад солиғини ундириш лозимлигини аниқланг?

2018 йил учун жисмоний шахсларни мол-мулкига солиқ ставкалари қуйида келтирилган:

**Жисмоний шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ
СТАВКАЛАРИ**

<i>№</i>	<i>Солиқ солинадиган объектларнинг номи</i>	<i>Солиқ ставкаси, мол-мулкнинг кадастр қийматига нисбатан %да*</i>
1	Турар жойлар, квартиралар (бундан умумий майдони 200 кв.м дан ошиқ бўлганлари мустасно), дала ҳовли қурилмалари, гаражлар ва бошқа иморатлар, хоналар ва иншоотлар	0,2
2	Шаҳарларда жойлашган, умумий майдони қуйидагича бўлган турар жойлар ва квартиралар:	
	200 кв.м дан ошиқ ва 500 кв.м гача бўлган	0,25
	500 кв.м дан ошиқ бўлган	0,35
3	Бошқа аҳоли пунктларида жойлашган, умумий майдони 200 кв.метр дан ошиқ бўлган турар жойлар ва квартиралар	0,25

**) Жисмоний шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни ҳисоблаб чиқариш мақсадида мол-мулкнинг қиймати кадастр ҳужжатларидан келиб чиқиб белгиланади, бироқ 42 000 минг сўмдан кам бўлмаслиги керак.*

Изоҳлар:

1. *Жисмоний шахслар мол-мулкни баҳолаш бўйича органлар белгилаган инвентаризация қиймати бўлмаса, солиқ ундириш учун Тошкент шаҳри ва вилоят марказларида 210 000 минг сўм, бошиқа шаҳарлар ва қишлоқ жойларда – 90 000 минг сўм миқдоридан мол-мулкнинг шартли қиймати қабул қилинади.*

Кўчмас мулкка бўлган ҳуқуқни давлат рўйхатидан ўтказувчи органларда белгиланган тартибда рўйхатга олинмаган янги қурилган турар жойлар бўйича жисмоний шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ мол-мулк шартли қийматининг икки баравари миқдоридан келиб чиқиб ундирилади.

2. *Қонун ҳужжатларида назарда тутилган айрим тоифадаги жисмоний шахслар учун мол-мулк солиғи бўйича имтиёزلарни қўллаш мақсадида солиқ солинмайдиган майдон умумий майдоннинг 60 кв.м ҳажмида белгиланади.*

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Фуқаро Сафаров Шерзод Тошент шаҳар Юнусобод тумани Тс-2, 24-уйдан харид қилган 4 хонали квартирасининг техник инвентаризациялаш бюроси томонидан нархланган баҳоси 1850 минг сўмни ташкил этади.

Мол-мулк солиғи суммасини ҳисобланг?

2-масала. Фуқаро Сафаров Шохрух 2018 йил сентябр ойида Тошент шаҳар Чилонзор туманидан 4,0 сотих майдонга эга бўлган тураржой сотиб олди. Сотиб олинган тураржойнинг техник инвентаризациялаш бюроси ходимлари томонидан нархланган қиймати 2450 минг сўмни ташкил этади.

Мол-мулк солиғи суммасини ҳисобланг ва фуқаро Сафаров Шохрух 2008 йил учун қанча миқдорда солиқ тўлаши лозим бўлади.

3-масала. Фуқаро Сафаров Санжар 2018 йилда ўз шахсий автомашинаси учун гараж сотиб олди. Гаражнинг нархланган қиймати 1480 минг сўмни ташкил этди.

Фуқаро Сафаров Санжар қанча миқдорда мол-мулк солиғини тўлаши лозим?

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғининг моҳиятини тушунтириб беринг?
2. Қандай шахсларни жисмоний шахслар деб аташади?
3. Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғининг ўзига хос хусусиятлари нимада?
4. Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғи бюджет даромадлари таркибида қандай аҳамиятга эга?
5. Жисмоний шахслардан олинадиган даромад солиғининг тўловчилари кимлар?
6. Жисмоний шахсларнинг жами йиллик даромадларига қайси даромад турлари киради?

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Жисмоний шахслардан ундириладиган мол-мулк солиғининг тўловчилари кимлар?
2. Жисмоний шахсларнинг қандай мол-мулклари солиқ солиш объекти ва базаси ҳисобланади?
3. Жисмоний шахслардан олинадиган мол-мулк солиғи ставкалари кимнинг қарори билан белгиланади?
4. Жисмоний шахслар мол-мулк солиғи ставкаси 2009 йилда неча фоиз килиб белгиланган?
5. Жисмоний шахслар мол-мулкни баҳолаш бўйича инвентаризация қиймати бўлмаса солиқ ундириш қандан тартибда амалга оширилади?
6. Жисмоний шахсларнинг мол-мулк солиғи суммаси қайси давлат органи томонидан ҳисоблаб чиқарилади?

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Жисмоний шахслардан ундириладиган ер солиғининг тўловчилари кимлар?
2. Жисмоний шахсларнинг қандай эрлари солиқ солиш объекти бўлаолади?
3. Жисмоний шахслардан олинадиган ер солиғи ставкалари қандай белгиланади?
4. Жисмоний шахслар берилган эрлардан фойдланмаган ҳолатда қандай тартибда улардан солиқ ундирилади?
5. Жисмоний шахсларга тадбиркорлик фаолияти учун берилган ер участкаларидан қандай тартибда солиқ ундирилади?
6. Қандай тоифадаги фуқаролар ер солиғидан озод этилади?
7. Жисмоний шахсларнинг ер солиғи қайси давлат органи томонидан ҳисоблаб чиқарилади?
8. Деҳқон хўжаликлари ер солиғини бюджетга тўлаш тартиби қандай амалга оширилади?
9. Ер солиғи бўйича тўлов хабарномалари солиқ тўловчиларга қайси муддатгача этказилади?
10. Ер солиғи қайси муддатда маҳаллий бюджетга тўланади?

Мавзу 4. Қўшилган қиймат солиғи (2-соат)

Режа:

1. Қўшилган қиймат солиғининг солиқ тизимида жорий қилиниши ҳамда иқтисодий аҳамияти.
2. Солиқ тўловчилар.
3. Солиқ солиш объекти ва солиқ солинадиган база.
4. Солиқ имтиёзлари.
5. ҚҚС солиқ ставкаси ва солиқни ҳисоблаш механизми
6. Ҳисобварақ фактурани тўлдириш тартиби.
7. Солиқни ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоб-китобларини тақдим этиш ва солиқни тўлаш тартиби.

Таянч сўз ва иборалар: Қўшилган қиймат солиғи, солиқ ставкаси, нолли ставка, экспорт, импорт, солиқ имтиёзлари, солиқ даври, солиқ ҳисоблаш усуллари, солиқ солиш объекти, солиқ солиш базаси, ҳисобварақ фактура тўлдириш тартиби.

Ўзбекистон ҳудудида қўшилган қиймат солиғи қуйидаги ставка бўйича тўланади:

ҚҚС ставкаси	Солиқ солиш объекти
20%	Солиқ солиш айланмалари
	Импорт айланмалари
Ноль ставкали	1) Товарларни чет эл валютасида экспортга реализация қилиш (қимматбаҳо металллар бундан мустасно);
	2) Божхона тўғрисидаги қонун ҳужжатларига мувофиқ, «божхона ҳудудида қайта ишлаш» божхона режимига жойлаштирилган товарларни қайта ишлаш бўйича бажарилган ишларга (кўрсатилган хизматларга), агар қайта ишлаш маҳсулотлари Ўзбекистон Республикасининг божхона ҳудудидан ташқарига олиб чиқиладиган бўлса;

	<p>3) Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали чет мамлакатларининг юкларини ташиш, ортиш, тушириш, қайта ортиш (транзит ташишлар) бўйича хизматлар. Чет мамлакатлар юкларини транзит ташишларга юкларнинг транзитини амалга ошириш учун хорижий шахслар билан бевосита шартномалар ёки халқаро транспорт битимлари ва божхона органларининг кўрсатилган транзит юкларнинг амалда олиб келингани ва олиб чиқиб кетилиши ҳақидаги белгилари мавжуд бўганида Ўзбекистон Республикаси ҳудуди орқали чет мамлакатлар транзит юкларининг ташилиши ва хизмат кўрсатишга доир хизматлар киради;</p>
	<p>4) Сув таъминоти, канализация, санитария тозалаш, иссиқлик таъминоти бўйича аҳолига кўрсатиладиган хизматларга, шу жумладан хусусий уй-жой мулкдорлари ширкатлари аҳоли номидан оладиган, шунингдек идоровий уй-жой фонди уйларида яшаётган аҳоли учун Ўзбекистон Республикаси Мудофаа вазирлигининг бўлинмалари томонидан олинадиган ана шундай хизматларга;</p>
	<p>5) Чет эл тарафи ўзаролик принципига амал қилган тақдирда, чет эл дипломатик ваколатхоналари ҳамда уларга тенглаштирилган ваколатхоналарнинг расмий фойдаланиши учун, шунингдек бу ваколатхоналар дипломатик ва маъмурий-техник ходимларининг, шу жумладан улар билан бирга яшаётган оила аъзоларининг, агар улар Ўзбекистон Республикаси фуқароси бўлмасалар ҳамда Ўзбекистон Республикасида доимий яшаётган бўлмасалар, шахсий фойдаланиши учун реализация қилинаётган товарларга (ишларга, хизматларга);</p>
	<p>6) Ўзбекистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлигининг Дипломатик сервис хизмати томонидан кейинчалик чет эл дипломатик ваколатхоналари ва уларга тенглаштирилган ваколатхоналарга реализация қилиш учун олинаётган товарларга (ишларга, хизматларга)</p>

Кўшилган қиймат солиғи суммаси белгиланган ставкалар асосида қуйидаги формула бўйича аниқланади:

$$Сққс = Сай \times Н : 100;$$

бунда: **Сққс** — истеъмолчилардан ундириладиган солиқ суммаси;

Сай — солиққа тортиладиган айланма, **Н** — кўшилган қиймат солиғи ставкаси.

Товарлар (ишлар, хизматлар) кўшилган қиймат солиғини ўз ичига олган нархлар ва тарифлар бўйича сотилганида — солиқ қуйидаги формула бўйича аниқланади:

$$Сққс = Тқ \times Н : (Н + 100);$$

бунда: **Тқ**—кўшилган қиймат солиғи билан ҳисобга олинган товарлар (ишлар, хизматлар) қиймати.

Ўзбекистон Республикаси ҳудудига ишлар, хизматларни импорт қилувчи юридик шахслар ана шу импорт қилинадиган ишлар, хизматларга кўшилган қиймат солиғи **тўловчилари ҳисобланади.**

Импорт қилинадиган ишлар (хизматлар) бўйича кўшилган қиймат солиғи қуйидаги формула бўйича ҳисоблаб чиқарилади:

$$Сққс = С \times Н : 100,$$

бу ерда: **Сққс** — кўшилган қиймат солиғи суммаси; **С** — далолатнома, маълумотаома ёки бошқа ҳужжатларга кўра тасдиқланадиган, импорт қилинадиган ишлар, хизматлар қиймати; **Н** — кўшилган қиймат солиғининг фоизлардаги ставкаси.

Мавзуга доир масалалар

- 1-масала.** Қўйидаги маълумотларга асосан қўшилган қиймат солиғини ҳисобланг (минг сўм).
1. Ҳисобот даврида харид қилинган хом-ашё ва материаллар – 6500
 2. Ҳисобот даврида жўнатилган товарлар қиймати – 13200

Ечилиши:

1. Корхона ҳисобот даврида жўнатилган товарлари буйича имтиёзга эга бўлмаганлиги боис жами реализациядан солиқ тулайди, яъни:

$$Сққс = Стоб \times СС / 100 = 13200 \times 20 \% = 2640 \text{ минг сўм.}$$

(бу эрда, Сққс – истеъмолчилардан ундириладиган солиқ суммаси; Стоб – солиққа тортиладиган оборот; СС – солиқ ставкаси).

2. Бюджетга ўтказилиши лозим булган солиқ суммасини аниқлаш учун ҳисобот даврида қўшилган қиймат солиғи билан харид қилинган хом-ашё ва материаллар учун тўланган қўшилган қиймат солиғини айиришимиз лозим, яъни:

$$Тққс = 6500 \times 20 \% = 1300 \text{ минг сум}$$

3. Бюджетга ўтказилиши лозим булган солиқ суммаси ҳисобот даврида жўнатилган товарлар буйича ҳисобланган қўшилган қиймат солиғидан харид қилинган хом-ашё ва материаллар учун тўланган қўшилган қиймат солиғининг чегирмасига тенг, яъни:

$$СБққс = Сққс - Тққс = 2640 - 1300 = 1340 \text{ минг сўм.}$$

2-масала. Қўшилган қиймат солиғи тўловчиси бўлган қайта ишлаш корхонаси жорий йилда қўйидаги кўрсаткичларга эга:

- маҳсулотни сотишдан тушган тушум – 1400 минг сўм;
- бунда қайтариб берилиши лозим бўлган идишнинг нархи – 250 минг сўм;
- текинга таннархи буйича 120 минг сўмлик маҳсулот берилган.
- Олинган жарима суммаси – 25 минг сўм;
- Банкдан олинган фоизлар – 10 минг сўм;
- 300 минг сўм корхона томонидан номоддий активлар сотилган (бошланғич нархи – 500 минг сўм, тўпланган амортизация – 320 минг сўм);
- ноликвид хом-ашё захиралари сотишдан тушган тушум – 87 минг сўм, уларнинг таннархи – 75 минг сўм;

Ҳисобварақ-фактурада олинган қўшилган қиймат солиғи

- хом ашё учун – 320 минг сўм;
- ишлаб чиқариш иншоотларини ижарага беришдан – 150 минг сўм;
- уяли алоқадан – 70 минг сўм;

Аниқланг:

Жорий даврда давлат бюджетига тўланиши лозим бўлган қўшилган қиймат солиғи неча сўмга тенг?

3-масала. Қўйидаги маълумотларга асосан қўшилган қиймат солиғини ҳисобланг (минг сўм).

1. Ҳисобот даврида харид қилинган хом-ашё ва материаллар - 2500
2. Харид қилинган асосий воситалар - 4500
3. Ҳисобот даврида жўнатилган товарлар қиймати - 13000
4. Асосий воситалар реализацияси - 900
5. Асосий воситаларнинг эскириш қиймати - 400

Ечилиши:

1. а) $Сққс = Стоб \times СС / 100 = 13000 \times 20 \% = 2600 \text{ минг сўм;}$

б) Асосий воситалар реализациясида қўшилган қиймат солиғи асосий воситаларнинг реализацияси ва эскириш қиймати ўртасидаги фарқдан ҳисобланади, яъни:

$$Сққс = Тқ \times СС / (СС + 100) = 500 \times 20 / (20 + 100) = 83.3 \text{ минг сўм.}$$

(бу эрда. Тқ – қўшилган қиймат солиғи ҳам ҳисобга олинган товар қиймати).

$$Сққс = 2600 + 83.3 = 2683.3 \text{ минг сўм};$$

$$2. Тққс = 2500 \times 20 \% = 500 \text{ минг сўм.}$$

Ўз истеъмоли учун харид қилинган асосий воситалар учун тўланган қўшилган қиймат солиғи суммаси ҳисобга олинмайди, балки асосий воситанинг қиймати сифатида кирим қилинади, шунинг учун 3500 минг сўмга харид қилинган асосий воситалар қийматидаги қўшилган қиймат солиғи ҳисобга олинмайди.

$$3. Бққс = Сққс - Тққс = 2683.3 - 500 = 2183.3 \text{ минг сўм.}$$

4-масала. Қуйидаги маълумотларга асосан *қўшилган қиймат солиғини ҳисобланг* (минг сўм).

1. Ҳисобот даврида харид қилинган хом-ашё ва материаллар – 2220
2. Ҳисобот даврида жўнатишган товарлар қиймати қўшилган қиймат солиғи билан – 4500
- шундан, экспорт – 2500.

5-масала. Қуйидаги маълумотларга асосан *қўшилган қиймат солиғини ҳисобланг* (минг сўм).

1. Ҳисобот даврида харид қилинган хом-ашё ва материаллар – 2500
2. Ҳисобот даврида жўнатишган товарлар қиймати – 3700
- шундан, эркин алмаштириладиган валютага экспорт – 1800

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Қўшилган қиймат қандай таркиб топади?
2. Қўшилган қиймат солиғи илк бор қайси давлатда қим томонидан жорий этилган?
3. Қўшилган қиймат солиғининг давлат бюджети даромадларини шакллантиришдаги аҳамияти қандай?
4. Қўшилган қиймат солиғини қандай шахслар тўлайди?
5. Қўшилган қиймат солиғи объекти қандай аниқланади?
6. Солиққа тортиладиган оборот деганда нимани тушунасиш?
7. Қўшилган қиймат солиғи ставкалари ва уларни қўллаш тартиби қандай?
8. Ноллик ставка қайси товарлар (иш ва хизматлар)га нисбатан қўлланилади?
9. Ҳисобварақ-фактуралар қандай тўлдирилади ва унда қўшилган қиймат солиғи қайси пунктларда кўрсатилади?
10. Қўшилган қиймат солиғини тўлаш ва ҳисоботни тақдим этиш тартиби қандай?
11. Импорт товарларга қўшилган қиймат солиғи қайси формула орқали аниқланади?
12. Импорт қилинадиган иш ва хизматларга қўшилган қиймат солиғини ҳисоблаш формуласини аниқланг?

Мавзу 5. Акциз солиғи (2-соат)

Режа:

1. Акциз солиғининг иқтисодий моҳияти ва вужудга келиш.
2. Солиқ тўловчилар.
3. Солиқ солиш объекти ва солиқ солинадиган база.
4. Акциз солиғи ставкалари.
5. Акциз солиғини ҳисоблаш.
6. Ҳисоб-китобни тақдим этиш ва солиқ тўлаш тартиби.

Таянч сўз ва иборалар: Акциз солиғи, солиқ ставкаси, нолли ставка, экспорт, импорт, солиқ имтиёзлари, солиқ даври, солоиқ ҳисоблаш усуллари, солиқ солиш объекти, солиқ солиш базаси.

**Ўзбекистон Республикасида ишлаб чиқариладиган акцизли товарларнинг
СТАВКАЛАРИ²**

Товарлар номи	Солиқ ставкаси	
	акциз солиғи ва ҚҚСни ҳисобга олмаган ҳолда сотилган товарлар қийматига нисбатан фоизларда	бир улчов бирлигига сумда
1. Этил спирти (1 дал учун)		7,844
2. Вино (1 дал тайёр маҳсулот учун) ¹		
табiiй равишда ачитилган натурал винолар (этил спирти кушилмаган ҳолда)		6,994
бошқа винолар		12,000
3. Коньяк, (1 дал тайёр мадсулот учун) ¹		73 997*
4. Арок ва бошқа алкоғолли маҳсулотлар (1 дал тайёр мадсулот учун)		67 571**
5. Пиво (1 дал тайёр маҳсулот учун) ¹		7,699
6. Ўсимлик (пахта) ёғи (1 тонна учун) ¹ :		
озик-овқат ёғи (саломас ишлаб чиқариш учун ишлатиладиган ёғ ва "Ўзбекистон" ёғи дан ташқари)		459,724
техник мой (кислота миқдори 0,3 мг КОН/г дан юқори, озиқ-овқат маҳсулотлари таркибига қушишга яроқсиз бўлган)		252,887
7. Филтрли, филтрсиз сигареталар, папирослар (1 минг дона учун) ¹ :		84,222
8. Заргарлик буюмлари	25	
9. "Женерал Моторс Ўзбекистон" ЕАЖ ишлаб чиқарган автомобиллар ²	5	
10. Қумушдан ишланган ошхона анжомлари	11	
11. Қимматбаҳо металлар ²		
12. Нефть маҳсулотлари ¹ :		
Аи-80 бензини		321 430
Аи-91, Аи-92, Аи-93 бензини сум/тонну		353 430
Аи-95 бензини сум/тонну		408 890
дизель ёқилғиси сум/тонну		273 400
ЭКО дизель ёқилғиси сум/тонну		284 250
авиакеросин сум/тонну		50 580
дизель ёки карбюратор (инжектор) двигателлари учун мотор мойи		207000
13. Табiiй газ (аҳолига сотиладиган табiiй газ ҳажмларидан ташқари), шу жумладан экспорт ²	25	

² Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 декабрдаги ПҚ-3454-сонли қарори.

14. Ишлаб чиқарувчи корхоналар томонидан сотиладиган суюлтирилган газ ("Узтрансгаз" АК минтакалараро унитар корхоналари томонидан аҳолига сотиладиган газ ҳажми бундан мустасно), шу жумладан экспорт ²	26	
--	----	--

Акциз солиғининг суммаси қуйидаги формулага асосан ҳисобланади.

1. Акциз солиғининг қатъий солиқ ставкалари белгиланган ҳолатларда, жумладан:
- Тайёр маҳсулот бирлигига Акциз солиғининг қатъий ставкалари белгиланган маҳсулот бўйича (Этил спирти, ароқ, коньяк, вино, шампан виноси, пиво, ҳамда тамаки маҳсулотлари ва ўсимлик мойи)

$$\Phi \times A,$$

бунда: Φ - тегишли ўлчов бирликларида сотилган маҳсулотнинг табиий ҳажми; A — Акциз солиғининг қатъий тавкаси, ўлчов бирлигига сўмларда.

2. Бошқа фоиз (адвалор) кўринишидаги ставкалар белгиланган Акцизланадиган маҳсулотлар бўйича Акциз солиғи суммаси қуйидаги формулага асосан аниқланади:

$$AC = (O \times A) : 100,$$

бунда: O — ўз ичига Акциз солиғини оладиган нарх, ҚҚСсиз; A — акциз солиғи ставкаси, фоизларда.

Акциз солиғи суммасининг ҳисоб-китоби учун акцизни ўз ичига оладиган нарх қуйидаги формула бўйича аниқланади:

$$O \text{ қ } (C \times 100) : 100 - A$$

бу ерда: O — ҚҚСсиз акциз солиғини ўз ичига оладиган нарх; C — корхонанинг ҳисоб-китоб (улгуржи) нархи (меъёрий харажатлар ва фойда меъёри); A — акциз солиғи ставкаси.

Ставкалари фоизларда белгиланган Акцизланадиган маҳсулот бўйича акциз солиғининг ҳисоб-китобига шартли мисол

	Маҳсулот бирлигининг таннархи	сўм	1500
	Зарурий фойда	сўм	100
	Маҳсулотнинг ҳисоб-китоб (улгуржи) нархи (1-сатр Қ 2-сатр)	сўм	1600
	Акциз солиғи ставкаси	%	20
	Акциз солиғи билан маҳсулотнинг нархи (ҚҚСсиз) (3-сатр x 100) : (100 - 4-сатр)	сўм	2000
	Акциз солиғининг суммаси (5-сатр - 3-сатр)	сўм	400

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Қуйидаги маълумотларга асосан *акциз солиғини ҳисобланг* (минг сўм).

1. Корхонанинг ҳисобли баҳоси – 2200
2. Маҳсулот учун белгиланган солиқ ставкаси – 25 %.

Ечилиши:

Акциз солиғи қуйидагича аниқланади:

$$Ac = O \times A / 100 = (2200 \times 25) / 100 = 550 \text{ минг сўм,} \quad \text{ёки}$$

$$Ac = 2750 - 2200 = 550 \text{ минг сўм}$$

2-масала. Қуйидаги маълумотларга *асосан акциз солиғи ва қўшилган қиймат солиғини ҳисобланг* (минг сўм).

1. Ҳисобот даврида харид қилинган хом-ашё ва материаллар—3800
2. Корхонанинг ҳисобли баҳоси – 7000

3. Маҳсулот учун белгиланган солиқ ставкаси – 11 %

3-масала. 40 минг бутилка (0.5л дан) ароқни сотишда акциз солиғи суммасини ҳисобланг, агарда ароқдан спиртнинг ҳажми 40% ни ташкил эца.

Акциз солиғи суммасини ҳисобланг?

4-масала. Юридик шахс Ўзбекистон Республикаси божхона худудига 1 млн. дона сигаретани импорт қилмоқда. Мазкур сигареталардан божхонада тўланадиган акциз солиғини аниқланг.

Маркаланадиган, импорт қилинадиган тамаки маҳсулотларига акциз солиғи қуйидагича ҳисобланади:

Товарнинг номланиши	Маҳсулот бирлиги учун нархи, АҚШ долл.	1 млн. дона учун божхона қиймати	Акциз ставкалари ва суммаси		
			Солиқ солинадиган база	Ставка	Сумма
Филтрли сигареталар	0,03	30,0 минг. АҚШ долл.*			
Курс 1:7800		39000 минг.сўм	1 млн. дона	1000 донасига 10 АҚШ доллари	10 минг АҚШ доллари

5-масала. Алкоголли маҳсулот бўйича бюджетга тўланадиган акциз солиғи ҳисоб-китобига доир.

№	Кўрсаткичлар	Коньяк	Ароқ	Вино
1.	Тайёр маҳсулотнинг физик ҳажми	420	400	450
2.	Акциз солиғи ставкаси			
а)	<i>(тайёр маҳсулотнинг 1 далига сўмда)</i>	11300	11300	-
б)	<i>(тайёр маҳсулотнинг 1 далига сўмда)</i>	-	-	3000
3.	Ҳисоблаб ёзилган акциз солиғининг суммаси			
а)	(1-сатр x 2а-сатр)	4746000	4520000	
б)	(1с x (2б-сатр))	-	-	1350000
4.	"Ўзвиносаноат-холдинг" ХК махсус ҳисобварағига йўналтириладиган акциз солиғининг ставкаси			
а)	<i>(тайёр маҳсулотнинг 1 далига)</i>	710	710	-
б)	<i>(тайёр маҳсулотнинг 1 далига)</i>	-	-	410
5.	"Ўзвиносаноат-холдинг" ХК махсус ҳисобварағига йўналтириладиган акциз солиғининг суммаси			
а)	(1-сатр x 4а-сатр / 100) <i>(тайёр маҳсулотнинг 1 далига сўмда)</i>	298200	284000	-
б)	(1с x 4б-сатр) <i>(тайёр маҳсулотнинг 1 далига сўмда)</i>	-	-	184500
6.	Бюджетга тўланадиган акциз солиғининг суммаси			
а)	(3а-сатр - 5а-сатр)	4447800	4236000	-
б)	(3б-сатр - 5б-сатр)	-	-	1165500

6-масала. Ұсимлик (пахта) ёки бўйича бюджетга тўланадиган акциз солиғининг ҳисоб-китобига доир.

№	Кўрсаткич номи	Ўлчов бирлиги	
1.	Корхонанинг ҳисоб-китоб (улгуржи) нархи (меъёрий харажатлар ва фойда меъёри)	1 тонна учун сўмда	182900
2.	Акциз солиғи:	1 тонна учун сўмда	495000
	а) умумбелгиланган ставкада		
	б) бюджетга тўланадигани	1 тонна учун сўмда	440550
	в) "Ёғмойтамакисаноат" уюшмасига ўтказиладигани (2а-сатр - 2б-сатр)	1 тонна учун сўмда	54450

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Акциз солиғи қачон жорий этилди?
2. Акциз солиғи тўловчилар қандай гуруҳланади?
3. Акциз ости товарларини аниқлаш мезонлари қандай?
4. Акциз солиғи объекти нималардан иборат?
5. Акциз солиғининг базаси қандай аниқланади?
6. Акциз солиғини тўлашдан кимлар озод этилган?
7. Акциз солиғи ставкалари ва акцизости товарлар рўйхати ким томонидан белгиланади?
8. Акциз солиғини ҳисобга олиш тартиби қандай?
9. Алоҳида товарлар бўйича бюджетга тўланадиган акциз солиғини ҳисоблаб чиқишнинг хусусиятлари нимада?
10. Акциз солиғи ҳисобини тақдим этиш ва солиқни тўлаш муддатлари қандай?
11. Акциз маркалари нима ва у қачон жорий этилган?
12. Қандай ҳолатда акцизга тортиладиган товарлар маркаланмайди?
13. Маркаларни харид қилишга доир буюртманомга қайси банк орқали амалга оширилади?

Мавзу 6. Ер қаридан фойдаланганлик учун солиқлар ва махсус тўловлар. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ. (2-соат)

Режа:

1. Ер қаридан фойдаланувчилар тўлайдиган солиқлар ва махсус тўловлар.
2. Ер қаридан фойдаланганлик учун солиқ.
 - 2.1. Солиқ тўловчилар.
 - 2.2. Солиқ солиш объекти ва солиқ солинадиган база.
 - 2.3. Ер қаридан фойдаланганлик учун солиқ ставкалари.
 - 2.4. Ер қаридан фойдаланганлик учун солиқни ҳисоблаб чиқариш, ҳисоб-китобларни тақдим этиш ва тўлаш тартиби.
3. Қўшимча фойда солиғи.
4. Бонуслар.
5. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ
 - 5.1. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ тўловчилар.**
 - 5.2. Солиқ солиш объекти, солиқ солинадиган база ва уни белгилаш тартиби.
 - 5.3. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ ставкалари.
 - 5.4. Солиқ имтиёзлари.
 - 5.5. Солиқни ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш тартиби.

Таянч сўз ва иборалар: Ер қаридан фойдаланганлик учун солиқ, сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ, солиқ ставкаси, солиқ имтиёзлари, солиқ даври, солиқ ҳисоблаш усуллари, солиқ солиш объекти, солиқ солиш базаси.

2018 йил 1 январдан бошлаб ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ ставкалари куйидагича белгиланган.

**Ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ
СТАВКАЛАРИ³**

<i>Солиқ солинадиган объект номи</i>	<i>Солиқ ставкаси, солиқ солинадиган базага нисбатан %да</i>
1. Асосий ва қўшимча фойдали қазилмалар кавлаб олиниши учун	
Энергия манбалари:	
Табиий газ	30,0
Утилизация қилинган табиий газ	9,0*
Ер остидан кавлаб олинган газ	2,6
Ностабил газ конденсати	20,0
Нефт	20,0
Кўмир	4,0
Рангли ва ноёб металлар:	
Тозаланган мис	8,1
Молибденли саноат маҳсулоти	4,0
Контцентратланган кўрғошин	4,0
Металл рух	4,0
Волфрам концентрати	10,4
Уран	10,0**
Асл металлар:	
Олтин	5,0
Кумуш	8,0
Қимматбаҳо, ярим қимматбаҳо ва зеб-зийнат учун тошлар хом ашёси	24,0
Қора металлар:	
Темир	4,0
Кон-кимё хом ашёси:	
Тош туз (овқатга ишлатиладиган)	3,5
Калий тузи	3,5
Натрий сульфати	3,5
Фосфоритлар (графитларга)	5,0
Карбонат хом ашёси (оҳактошлар, доломитлар)	3,5
Глауконит	3,5
Минерал пигментлар	4,8
Кон-руда хом ашёси:	
Плавик шпатли концентрат	21,2
Табиий графит	8,0

³ Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 декабрдаги ПҚ-3454-сонли қарори.

Иккиламчи бойитилмаган кулранг каолин	7,9***
Кварц-дала шпати хом ашёси	6,5
Шиша хом ашёси	3,0
Бентонитли гил	4,8
Талк ва талк тоши	4,0
Талкомагнезит	4,0
Минерал бўёқлар	5,7
Воллюстанит	4,0
Асбест	4,0
Минерал тола ишлаб чиқариш учун базалт	4,0
Барит контсентрати	4,0
Металлургия учун норуда хом ашё:	
Ўтга чидамли, қийин эрувчан, қолиплаш гили	4,0
Оҳактошлар, доломитлар	4,0
Кварц ва кварцитлар	6,5
Қолиплаш қумлари	4,0
Вермикулит	4,0
Норуда қурилиш материаллари:	
ТСемент хом ашёси	5,0
Табиий безактошдан блоклар	5,0
Мармар ушоғи	5,0
Гипс тоши, ганч	5,0
Керамзит хом ашёси	5,0
Ғишт-черепитса хом ашёси (қумоксимон, лёссимон жинслар, лёсслар, зичловчи сифатида қумлар ва бошқалар)	5,0
Гипс ва ангидрит	5,0
Арраланадиган, харсангтош ва шағал учун тошлар	5,0
Қурилиш қумлари	5,0
Тош-шағал аралашмаси, шағал аралашмаси, майда тошлар, шағал	5,0
Қумтошлар	5,0
Чиғанок, оҳактош	5,0
Сланетслар	5,0
Бошқа кенг тарқалган фойдали қазилмалар (мергеллар, аргелитлар, амвритлар ва бошқалар)	5,0
2. Техноген минерал ҳосилалардан ажратиб олинган фойдали қазилмалар	Асосий фойдали қазилмани кавлаб олганлик учун ставканинг 30%и

**) Белгиланган ставка бўйича ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги ва Давлат солиқ қўмитаси белгилаган тартибда утилизация қилинган табиий газни реализация қиладиган корхона томонидан тўланади.*

****) «Навоий КМК» ДК урanni кавлаб олганлик бўйича ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқни Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги белгилаган тартибда тўлайди.*

*****) Ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ маҳсулотларнинг реализация қилинган ҳажми бўйича белгиланган ставкаларда тўланади*

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Нефт казиб олувчи корхона ҳисобот даврида 1600 тонна нефт казиб олган. Корхона қайта ишлаш учун 1600 минг сўмга (ҚҚС ва акциз солиғисиз) реализация қилган. Корхонанинг ҳисобот даврида тўлаши лозим бўлган ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ суммасини аниқланг?

Ечилиши:

1. Нефт маҳсулотларини қайта ишлашдан олинган ҳақиқатда сотилиш қийматидан 20,0 % да тўланиши белгиланган;

2. Нефт маҳсулотларининг қайта ишлашдан олинган маҳсулотнинг ҳақиқатда сотилиш қиймати ва белгиланган солиқ ставкасидан келиб чиқиб ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ суммасини ҳисоблаймиз.:

$$1600 \times 20 \% = 320,0 \text{ минг сўм}$$

2-масала. Кўмир казиб олувчи корхона ҳисобот даврида 1900 тонна кўмир казиб олган ва унинг 45 фоизини 8400 минг сўмга реализация қилган. Корхонанинг тўлаши лозим бўлган ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ суммасини ҳисобланг?

3-масала. Корхона ҳисобот даврида 2500 тонна темир рудасини казиб олиб, унинг бир қисмини 1300 минг сўмга ҚҚС билан реализация қилган. Корхонанинг тўлаши лозим бўлган ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ суммасини ҳисобланг?

Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил 29 декабрдаги ПҚ-3454 сонли қарорига асосан 2018 йилга солиқ ставкалари

	<i>Тўловчилар</i>	<i>1 куб метр учун ставка (сўм)</i>	
		<i>Ер усти сув ресурслари манбалари</i>	<i>Ер ости сув ресурслари манбалари</i>
1	Иқтисодиётнинг барча тармоқлари корхоналари (2-4-бандларда кўрсатилганларидан ташқари), деҳқон хўжаликлари (юримдик ва жисмоний шахслар), шунингдек тадбиркорлик фаолиятини амалга ошириш жисмоний шахслар	98,2	124,8
2	Электр станциялари	28,4	42,2
3	Коммунал хизмат кўрсатиш корхоналари	53,9	69,7
4	Алкоголсиз ичимликлар ишлаб чиқарувчи корхоналар*:		
	- алкогольсиз ичимликларни ишлаб чиқариш учун фойдаланиладиган сув ҳажми бўйича	15,870,0	15,870,0
	- бошқа мақсадларда	98,2	124,8

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Ер қаъридан фойдаланганда солиққа тортишнинг зарурлиги нимада?
2. Бонуслар нима?
3. Ренталс нима?

4. Ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ тушуми асосан қайси ер ости қазилма бойликлари ҳиссасига тўғри келади?
5. Республикамизда энг йирик солиқ тўловчилар жумласига қайси корхоналар киради?
6. Ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқ тушумининг асосий қисми республикамизнинг қайси ҳудудлари ҳиссасига тўғри келади?
7. Ер қаъридан фойдаланганда солиққа тортиш объекти ва базаси қандай аниқланади?
8. Қайси мезонлар асосида солиқ ставкалари табақалаштирилади?
9. Ҳозирги вақтда ер ости қазилма бойликларнинг нечта турига нисбатан солиқ ставкалари белгиланган?
10. Солиқ кодексида ер қаъридан фойдаланганлик учун солиқдан имтиёзлар кўзда тутилганми?
11. Кенг тарқалган фойдали қазилмаларни қазиб олиш билан шуғулланувчи жисмоний шахслар қандай тартибда солиқ мажбуриятларини амалга оширадилар?

Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ Мавзуга доир масалалар

1-масала. Саноат корхонаси ҳисобот даврида жами 60000 куб. метр сув ресурсларидан фойдаланган бўлиб, шундан 35 фоизи ер ости манбаларидан, қолган қисми эса ер усти манбаларидан олинган. Корхона тўлаши лозим бўлган сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ суммасини ҳисобланг.

Ечилиши:

Саноат корхоналари учун ушбу солиқ ставкалари ер усти манбаларидан олинган сув учун бир куб метрга 640.0 тийин, ер ости манбаларидан фойдаланилган сув учун бир куб метрга 820.0 тийин белгиланган.

Корхона 15000 куб метр (60000 x 35%) ер ости сувларидан; 21000 куб метр (60000 - 15000) ер усти сувларидан фойдаланган.

Солиқ суммаси:

$$21000 \times 640 \text{ (6.4 сўм)} = 134400 \text{ сўм}$$

$$15000 \times 820 \text{ (8.2 сўм)} = 123000 \text{ сўмни ташкил этади.}$$

2-масала. Электростанция ҳисобот даврида 450000 куб.метр ер усти сув ресурсларидан, 50000 куб.метр ер ости сув ресурсларидан фойдаланган. Корхона тўлаши лозим бўлган сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ суммасини ҳисобланг.

Ечилиши:

1. Электростанциялар учун ушбу солиқ ставкалари ер усти манбаларидаги сув ресурсларидан фойдаланганлик учун 1 куб.метрга 183.0 тийин, ер ости манбаларидан фойдаланилган сув учун 1 куб метрга 273.0 тийин белгиланган.

2. Фойдаланилган сув ҳажмидан ва белгиланган солиқ ставкасидан келиб чиқиб солиқ суммасини ҳисоблаймиз:

$$450000 \times 183.0 \text{ (1.83 сўм)} = 823500 \text{ сўм}$$

$$50\,000 \times 273.0 \text{ (2.73 сўм)} = 136500 \text{ сўм}$$

$$\text{Жами: } 823500 + 136500 = 960000 \text{ сўм.}$$

3-масала. Коммунал хўжалиги ҳисобот даврида 170 000 метр куб ҳажмида аҳоли пунктларини сув билан таъминланган. Шунингдек ўз истеъмоли учун 27000 метр куб ер усти сув ресурсларидан фойдаланган. *Корхона тўлаши лозим бўлган сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ суммасини ҳисобланг.*

4-масала. Саноат корхонаси М.Улуғбек тумани ДСИда рўйхатига олинган. Корхона ҳисобот даврида Қибрай тумани ҳудудидаги сув ресурсларидан (ер усти манбаларидан) 35000 метр куб, ўзи жойлашган туман ер ости сув манбаларидан 16000 метр куб

фойдаланган. Корхонанинг ҳисобот даврида тўлаши лозим бўлган сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқ суммасини аниқланг ва корхона солиқ ҳисоб-китобини қайси туман ДСИга тақдим этади ва солиқни тўлайди.

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни жорий этишдан кўзда тутилган мақсад нима?
2. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни тўловчилари кимлар?
3. Сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни давлат бюджетига таъминлаб берадиган асосий солиқ тўловчиларни биласизми?
4. Жисмоний шахслар сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни тўловчилари бўлаолишадими?
5. Солиққа тортиш объекти қандай тартибда аниқланади?
6. Солиқ ставкалари қайси давлат органи томонидан белгиланади?
7. Солиқ ставкалари қайси мезонлар асосида ўрнатилган?
8. Қандай юридик шахслар сув ресурсларидан фойдаланилганлик учун солиқдан озод этилади?
9. Дехқон хўжаликлари сув ресурсларидан фойдаланганлик учун солиқни бюджетга тўлаш тартиби қандай амалга оширилади?
10. Солиқ қайси муддатда давлат бюджетига ўтказилади?

Мавзуа 7. Юридик шахслар мол-мулкига солинадиган солиқ. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғи. (2-соат)

Режа:

- 1.Юридик шахслар мол-мулкига солинадиган солиқ
 - 1.1. Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни тўловчилар.
 - 1.2. Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни объекти, солиқ солинадиган база ва солиқ солинадиган базани белгилаш тартиби.
 - 1.3. Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ бўйича имтиёзлар.
 - 1.4. Юридик шахсларни мол-мулк солиғи ставкалари.
 - 1.5. Юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоб-китобларини тақдим этиш ва солиқни тўлаш тартиби.
2. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғи.
 - 2.1.Ер майдонларининг солиққа тортилишининг асосий сабаблари. Ер солиғининг иқтисодий моҳияти.
 - 2.2. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғини тўловчилар.
 - 2.3. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғини солиқ солиш объекти ва солиқ солинадиган база.
 - 2.4. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғига имтиёзлар.
 - 2.5. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғи ставкаси.
 - 2.6. Юридик шахслардан олинадиган ер солиғини ҳисоблаб чиқариш ва солиқ ҳисоб-китобларини тақдим этиш тартиби.

Таянч сўз ва иборалар: Юридик шахслар мол-мулкига солинадиган солиқ, жисмоний шахслар мол-мулкига солинадиган солиқ, юридик шахслар ерига солинадиган солиқ, жисмоний шахслар ер солиғи, солиқ ставкаси, солиқ имтиёзлари, солиқ даври, солиқ ҳисоблаш усуллари, солиқ солиш объекти, солиқ солиш базаси.

Юридик шахсларни мол-мулк солиғи ставкалари

№	Тўловчилар	Солиқ ставкаси, солиқ солинадиган базага нисбатан %да
1	Юридик шахслар	5

Изоҳлар:

Меъёрий муддатларда ўрнатилмаган ускуналар учун мол-мулк солиғи икки баравар ставкада тўланади.

«САП» авиакомпанияси ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси томонидан тасдиқланадиган рўйхат бўйича модернизациялашдан ўтган аэропортлар юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқни 5 йил мобайнида юридик шахсларнинг мол-мулкига солинадиган солиқ ставкасига 0,4 пасайтирувчи коэффициентни қўллаган ҳолда тўлайдилар.

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Корхона асосий воситаларининг 1 январ ҳолати бўйича қиймати 1100 минг сўмни ташкил этиб, апрел ойининг биринчи ўн кунлигида яна 250 минг сўмлик асосий восита кириш қилинган. Асосий воситаларнинг эскириш қиймати 1 январ ҳолатига 100; 1 феврал ҳолатига 125; 1 март ҳолатига 150; 1 апрел ҳолатига 250 минг сўмни ташкил этади. Ушбу маълумотларга асосан корхона мол-мулк солиғини ҳисобланг (1-чорак учун).

Ечилиши:

1. Корхона асосий воситаларининг 1-чоракдаги ўртача қолдиқ қийматини топишимиз лозим, яъни:

$$\text{ҚҚ 1янв.} = 1100 - 100 = 1000 \text{ минг сўм;}$$

$$\text{ҚҚ 1фев.} = 1100 - 125 = 975 \text{ минг сўм;}$$

$$\text{ҚҚ 1март} = 1100 - 150 = 950 \text{ минг сўм;}$$

$$\text{ҚҚ 1апр.} = 1350 - 250 = 1100 \text{ минг сўм.}$$

(бу эрда, ҚҚ - асосий воситаларнинг қолдиқ қиймати).

$\bar{ҚҚ} = 1\text{янв.} : 2 + 1\text{фев.} + 1\text{март} + 1\text{апр.} : 2/12 = 1000 : 2 + 975 + 950 + 1100 : 2/12 = 881.3$ минг сўм.

$$2. M_c = 881.3 \times 3.5 \% = 30,8 \text{ минг сўм.}$$

2-масала. 1-масала ва қуйидаги маълумотларга асосан мол-мулк солиғини ҳисобланг.

1. 1 – корхонада маҳсулот экспорти - 15 % ни;

2. 2 – корхонада маҳсулот экспорти - 20 % ни;

3. 3 – корхонада маҳсулот экспорти - 35 % ни;

4. 4 – корхонада маҳсулот экспорти - 50 % ни ташкил этади.

3-масала. 2018 йил 1 январ ҳолатига мол-мулк солиғи тўловчи корхонада асосий восита ва номоддий активлари бўлмаган. 13 январда корхона 670 минг сўмга компьютер, 25 мартда эса 290 минг сўмга принтер сотиб олган.

2018 йил биринчи чорак учун мол-мулк солиғини ҳисобланг?

4-масала. Корхона мол-мулкининг ўртача қолдиқ қиймати 9003 минг сўмни ташкил этади, бундан:

- Меъёрий муддатларда тугатилмаган қурилишнинг қиймати – 3500 минг сўм;

- 2275 минг сўмни Ўзбекистон республикаси Вазирлар Маҳкамасининг қарорига биноан консервация қилинган.

Жорий давр учун умумий тушум 30300 минг сўм, бундан 7300 минг сўмлиги корхона ўз маҳсулотини эркин валютага сотган.

Жорий давр учун мол-мулк солиғи неча сўмни ташкил этади?

Тошкент шаҳрида 2018 йил учун ер участкаларидан фойдаланганлик учун ер солиғи СТАВКАЛАРИ

<i>Зона</i>	<i>Юридик шахслардан ундириладиган ер солиғи ставкалари, 1 га учун, сўмда</i>	<i>Якка тартибда уй-жой қуришга бериладиган ерлар учун фуқаролардан ундириладиган ер солиғининг базавий ставкалари, 1 кв.м учун, сўмда</i>
1	131,175,469	752,1
2	104,940,375	638,4
3	78,705,281	524,7
4	52,470,188	411,0
5	26,235,094	297,3

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Мол-мулк солиғи қачон жорий этилган ва уни жорий этишдан кўзланган мақсад нима?
2. Мол-мулк солиғини давлат бюджети даромадлари таркибидаги аҳамияти қандай?
3. Мол-мулк солиғини тўловчилари кимлар?
4. Солиққа тортишнинг алоҳида тартиби ўрнатилган корхоналар асосий фаолиятдан ташқари бошқа фаолият билан шуғулланганларида мол-мулк солиғини тўлашадими?
5. Мол-мулк солиғининг объекти ва базаси қандай аниқланади?
6. Корхона мол-мулкнинг ўртача йиллик қолдиқ қиймати қандай тартибда топилади?
7. Мол-мулк солиғи ставкалари қандай белгиланган?
8. Маҳсулотини экспорт қилаётган корхоналарга мол-мулк солиғини ҳисобланиши қандай тартибда амалга оширилади, агарда экспорт ҳажми маҳсулотни сотишда 40 фоизни ташкил этган бўлса?
9. Мол-мулк солиғидан кимлар имтиёзга эга?
10. Солиқ идораларига қайси муддатларда мол-мулк солиғи бўйича ҳисоб-китоб топширилади?
11. Белгиланган муддатларда тугалланмаган қурилиш объекти учун мол-мулк солиғини тўлаш тартиби қандай белгиланган?
12. Меъёрий муддатларда ўрнатилмаган ускуналар учун мол-мулк солиғини тўлаш тартиби қандай белгиланган?

Юридик шахслардан ундириладиган ер солиғи

Мавзуга доир масалалар

1-масала. “Мингбулоқ” ҳиссадорлик жамиятининг ер солиғи суммаси 75 млн. сўмни ташкил этади. Солиқнинг йиғими даражаси 97%, келгуси йил индексацияси 1.5 ни ташкил этади. Корхонанинг 2009 йилда қутилаётган солиқ суммасини ҳисобланг:

Ечилиши:

$$75000.0 \times 1.5 \times 97\% = 109125.0$$

2-масала. Тошкент шаҳрининг 8 зонасида жойлашган ишлаб чиқариш корхонасига шаҳар ҳокими қарори бўйича ажратилган ер майдони 5.5 га ни ташкил этади. Корхонанинг

ҳисобот йилида тўлаши лозим бўлган ер солиғи суммасини ҳисобланг ва тўлаш муддатларини белгиланг.

Ечилиши:

1. Тошкент шаҳрида ер участкаларидан фойдаланганлик учун ер солиғи ставкалари 14та зонага ажратилган ҳолда белгиланган. Шунга мувофиқ 2006 йил 8 зона учун ҳар бир га учун 15230403 сўм белгиланган.

2. Эрнинг майдони ва белгиланган солиқ ставкасидан келиб чиқиб солиқ суммасини ҳисоблаймиз:

$$5.5 \times 15230403 = 83767216.5 \text{ сўм}$$

3. Ер солиғи бюджетга ҳар чоракнинг иккинчи ойи 15 кунига қадар йиллик сумманинг тўртдан бир қисми миқдоридан тўланади, яъни:

1 чорак учун -15 февралгача – 23434203 сум;

2 чорак учун -15 майгача – 25134203 сум;

3 чорак учун -15 августгача – 26134203 сум;

4 чорак учун -15 ноябргача – 27134203 сум.

3-масала. Зарафшон шаҳрининг 3 зонасида жойлашган корхонага шаҳар ҳокими қарори бўйича ажратилган ер майдони 3.75 га, ҳақиқий фойдаланилишидаги ер майдони эса 4.5 га эканлиги аниқланди. Корхонанинг ҳисобот йилида тўлаши лозим бўлган ер солиғи суммасини ҳисоблаймиз.

Ечилиши:

1. Шаҳар жойларда ер участкаларидан фойдаланганлик учун ер солиғи ставкалари 4 та зонага ажратилган ҳолда белгиланган. Шунга мувофиқ 2010 йил Зарафшон шаҳрининг 3 зонаси учун ҳар га учун сўм белгиланган.

2. Фойдаланилишидаги ер майдони ва солиқ ставкасидан келиб чиқиб солиқни ҳисоблаймиз:

а) ҳоким қарори бўйича ажратилган ер майдони учун:

$$3.75 \times \dots = \dots \text{ сўм};$$

б) ҳоким қарори бўйича ажратилган ер майдонидан ортиқ фойдаланилишидаги ер учун 2 коэффициентда тўланиши белгиланган:

$$0.75 \times \dots \times 2 = 1.074.607 \text{ сўм}$$

$$\text{Демак, } = \dots + \dots = \dots \text{ сўм.}$$

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Ер солиғини юридик шахслардан ундиришнинг сабаби нимада?
2. Ер солиғининг ҳуқуқий асослари Ўзбекистонда қачон шаклланди?
3. Ўзбекистонда ер фонди қандай таркиб топган?
4. Кимлар ер солиғини тўловчилари бўлиб ҳисобланишади?
5. Алоҳида солиқ режимига ўтган юридик шахслар ер солиғини тўловчилари бўлиб ҳисобланишадими?
6. Ер солиғини ундириш объекти нима?
7. Солиқ ставкалари қандай мезонлар асосида белгиланади?
8. Қандай эрлар солиқ солинмайдиган ер участкалари ҳисобланади?
9. Қандай юридик шахслар ер солиғидан озод қилинади?
10. Ер солиғини ҳисоблаб чиқариш ва бюджетга тўлаш муддатлари қандай белгиланган?

Мавзу 8. Солиқ солишнинг соддалаштирилган тартиби (2 соат)

Режа:

1. Соддлаштирилган солиққа тортиш тизими хақида тушунча унинг иқтисодий моҳияти ва қўлланиши тартиби .
2. Ягона солиқ тўлови, унинг тўловчилари ва тўловчилар таркибига киритиш мезони
3. Ягона солиқ тўловини тўловчилари ва солиқ солиш объектлари.
4. Ягона солиқ тўлови ставкалари, солиқ солинадиган база ва ягона солиқ тўлови бўйича имтиёзлар.
5. Микрофирмалар ва кичик корхоналар томонидан ягона солиқ тўловини қўллашнинг ўзига хос хусусиятлари.
6. Савдо ва умумий овқатланиш корхоналари томонидан ягона солиқ тўловини қўллашнинг ўзига хос хусусиятлари
7. Ягона ер солиғини солиққа тортишнинг ўзига хос хусусиятлари
8. Якка тартибдаги тадбиркорлик фаолиятини солиққа тортишнинг ўзига хос хусусиятлари

Таянч сўз ва иборалар: Микрофирма ва кичик корхоналар учун солиққа тортишнинг соддалаштирилган тизими, савдо ва умумий овқатланиш корхоналарини солиққа тортиш, ягона солиқ тўловини ҳисоблаб чиқариш, солиқ ставкаси, солиқ имтиёзлари, солиқ даври, солиқ ҳисоблаш усуллари, солиқ солиш объекти, солиқ солиш базаси.

Микрофирмалар ва кичик корхоналар учун (савдо ва умумий овқатланиш корхоналаридан ташқари) ягона солиқ тўлови СТАВКАЛАРИ

<i>№</i>	<i>Тўловчилар</i>	<i>Солиқ ставкалари, солиқ солинадиган базага нисбатан %да</i>
1	Иқтисодиётнинг барча тармоқлари корхоналари, 2-7-бандларда кўрсатиб ўтилганларидан ташқари	5*
2	Божхона расмийлаштируви бўйича хизматларни кўрсатадиган юридик шахслар (божхона брокерлари)	5
3	Ломбардлар	30
4	Гастрол-концерт фаолияти билан шуғулланиш учун лицензияга эга бўлган юридик ва жисмоний шахсларни (шу жумладан, норезидентларни) жалб этиш йўли билан оммавий томоша тадбирларини ташкил этишдан даромад оладиган корхоналар	30
5	Тайёрлов ташкилотлари, брокерлик идоралари (6-бандда кўрсатилганларидан ташқари), шунингдек воситачилик, топшириқ ва бошқа шартномалар бўйича воситачилик хизматлари кўрсатадиган корхоналар	33**
6	Қимматли қоғозлар бозорида брокерлик фаолиятини амалга оширадиган корхоналар	13**
7	Озиқ-овқат ва ноозиқ-овқат маҳсулотларини реализация қилиш учун турғун савдо шохобчаларини ижарага беришга ихтисослашган корхоналар (ижарага беришдан олинган даромадлар 60%дан кўпни ташкил этади)	30

**) Мол-мулкни молиявий ижара (лизинг)га берадиган корхоналар учун - молиявий ижара (лизинг) бўйича фоизли даромад суммаси.*

****) Ҳақ суммаси (ялти даромад).*

**Савдо ва умумий овқатланиш корхоналари учун ягона солиқ тўлови
ставкалари**

№	Тўловчилар	Ялпи тушумга нисбатан солиқ ставкалари, фоизларда
1	Умумий овқатланиш корхоналари	10
	Улардан: Умумий таълим мактаблари, мактаб-интернатларга, ўрта-махсус, касб-ҳунар ва олий ўқув юртларига хизмат кўрсатувчи ихтисослашган умумий овқатланиш корхоналари	8
2	Чакана савдо корхоналари 3 ва 4 бандда кўрсатилганларидан ташқари:	
2.1.	жойлашган ҳудудига нисбатан:	
	аҳолиси сони 100 минг ва ундан кўп кишидан иборат шаҳарларда	4
	бошқа аҳоли пунктларида	2
	бориш қийин бўлган ва тоғли туманларда жойлашган	1
2.2.	жойлашган ҳудудидан қатъий назар:	
	алкогол махсулотлари, тамаки махсулотлари, бензин, дизел ёқилғиси ва сиқилган газ реализацияси бўйича товар обороти	4
3	Улгуржи ва улгуржи-чакана савдо корхоналари (4-бандда кўрсатилганларидан ташқари)	5
4	Улгуржи ва чакана дорихона ташкилотлари:	
	аҳолиси сони 100 минг ва ундан кўп кишидан иборат шаҳарларда	3
	бошқа аҳоли пунктларида	2
	бориш қийин бўлган ва тоғли туманларда жойлашган	1
5	Қишлоқ хўжалиги махсулотларини сотиб олиш, саралаш, сақлаш ва қадоқлаш билан шуғулланувчи тайёрлов ташкилоти	4

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Соддлаштирилган солиққа тортиш тизимининг иқтисодий моҳияти ва аҳамияти нималардан иборат?
2. Солиқ солишнинг соддалаштирилган тартибини қўлланиши тартиби қандай?
3. Ягона солиқ тўловининг ҳуқуқий асослари қандай ?
4. Ягона солиқ тўловининг базаси қандай белгиланади?
4. Ягона солиқ тўловининг тўловчилари кимлар ва мезонлари?
5. Ягона солиқ тўлови солиқ кодексининг қайси боби ва моддаларида ўз аксини топган?
6. Ягона солиқ тўловининг ставкалари қандай белгиланган?
7. Ягона солиқ тўлови бўйича қандай солиқ имтиёзлар белгиланган?
8. Ягона солиқ тўловини ҳисоблашда ялпи тушумга қандай аниқланади?
9. Ягона солиқ тўловининг ҳисоб китоб муддатлари қандай белгиланган?
10. Савдо ва умумий овқатланиш корхоналарини солиққа тортишда 2007 йилдан қандай тартиб қўлланила бошланди?
11. Ягона ер солиғи тўловчилари ва ставкалари қандай белгиланган?
12. Ягона ер солиғи бўйича имтиёзлар.?
13. Тадбиркорлик фаолиятининг ҳуқуқий асослари нималардан иборат?
14. Якка тартибдаги тадбиркор қандай солиқларни тўлайди?
15. Қатъий белгиланган солиқни ставкалари ким томонидан белгиланади?

Мавзу 9. Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар. Ижтимоий жамғармаларга мажбурий тўловлар.

Режа:

1. Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар
 - 1.1. Транспорт воситаларига бензин, дизель ёқилғиси ва газ ишлатганлик учун олинадиган солиқ
 - 1.1.1. Солиқ тўловчилар.
 - 1.1.2. Солиқ солиш объекти. Солиқ солинадиган база.
 - 1.1.3. Солиқ ставкалари.
 - 1.1.4. Солиқни ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоб-китобларини тақдим этиш ва солиқ тўлаш тартиби.
 - 1.2. Ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш учун солиқ
 - 1.2.1. Солиқ тўловчилар
 - 1.2.2. Солиқ солиш объекти. Солиқ солинадиган база
 - 1.2.3. Балансида ижтимоий инфратузилма объектлари бўлган солиқ тўловчилар томонидан солиқ солинадиган базани аниқлашнинг ўзига хос хусусиятлари
 - 1.2.4. Солиқни ҳисоблаб чиқариш, солиқ ҳисоб-китобларини тақдим этиш ва солиқни тўлаш тартиби/
2. Ижтимоий жамғармаларга мажбурий тўловлар
 - 2.1. Ягона ижтимоий тўлов ва фуқароларнинг бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига суғурта бадаллари.
 - 2.2. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий ажратмалар

Таянч сўз ва иборалар: Маҳаллий солиқлар ва йиғимлар, транспорт воситаларига бензин, дизель ёқилғиси ва газ ишлатганлик учун олинадиган солиқ, ижтимоий жамғармаларга мажбурий тўловлар, солиқ ставкаси, солиқ имтиёзлари, солиқ даври, солиқ ҳисоблаш усуллари, солиқ солиш объекти, солиқ солиш базаси.

**Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2017 йил
29 декабрдаги ПҚ-3454 сонли қарорига асосан 2018 йилга ёқилғи истеъмоли
солиғи ставкаси**

<i>№</i>	<i>Солиқлар ва йиғимларнинг турлари</i>	<i>Чегараланган ставкалар</i>
2	Қуйидагиларнинг истеъмоли учун ундириладиган солиқ*:	
	транспорт воситалари учун бензин	1 литр учун 232,5 сўм / 1 тонна учун 308 850 сўм**
	транспорт воситалари учун дизел ёқилғиси	1 литр учун 232,5 сўм / 1 тонна учун 282 500 сўм**
	транспорт воситалари учун суюлтирилган газ	1 литр учун 230сўм / 1 тонна учун 436 300 сўм
	транспорт воситалари учун сиқилган газ	1 куб метр учун 305 сўм

*) *Кўрсатиб ўтилган ставкалар миқдорлари Ўзбекистон Республикасининг бутун ҳудудида ягона ҳисобланади. Транспорт воситалари учун бензин, дизел ёқилғиси ва газ истеъмолига солиқ ставкаларининг қайта ишлашга берилган бензин ва дизел ёқилғиси бўйича миқдорлари транспорт воситалари учун бензин, дизел ёқилғиси ва газ истеъмолига солиқни ҳисобга олган ҳолда бензин ва дизел ёқилғисига чакана нархлар доирасида шакллантирилади. Воситачилик шартномалари бўйича импорт қилинадиган қайта ишлашга берилган хом ашё асосида ишлаб чиқариладиган бензин ва дизел ёқилғиси ҳажми бўйича тўловчилар, транспорт воситалари учун бензин, дизел ёқилғиси ва газ*

истеъмолига солиқни ҳисоблаб чиқариш ва тўлаш тартиби Ўзбекистон Республикасининг Молия вазирлиги ва Давлат солиқ қўмитаси томонидан белгиланади.

****) Автомобилларга ёнилғи қўйиш шохобчалари орқали бензин ва дизел ёқилгиси сотишида транспорт воситалари учун бензин, дизел ёқилгиси ва газ истеъмоли учун ундириладиган солиқ 1 литр ҳисобидан келиб чиқиб ҳисобланади, бошқа ҳолларда 1 тонна ҳисобидан келиб чиқиб ҳисобланади*

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Маҳаллий йиғим деганда нимани тушунасиз?
2. Айрим турдаги товарлар билан чакана савдо қилиш ва айрим турдаги хизматларни кўрсатиш ҳуқуқи учун йиғим солиқ кодексининг қайси моддасига тегишли?
3. Айрим турдаги товарлар билан чакана савдо қилиш ва айрим турдаги хизматларни кўрсатиш ҳуқуқи учун йиғимни тўловчилари кимлар?
4. Айрим товар турларининг ва хизматларнинг рўйхати қайси давлат органи томонидан белгиланади?
5. Айрим турдаги товарлар билан чакана савдо қилиш ва айрим турдаги хизматларни кўрсатиш ҳуқуқи учун рухсат гувоҳномаси қанча муддатга берилади?
6. Айрим турдаги товарлар билан чакана савдо қилиш ва айрим турдаги хизматларни кўрсатиш ҳуқуқи учун йиғим қанча миқдорда ундирилади?
7. Маҳаллий йиғимни ўз вақтида тўланиши усутидан жавобгарлик кимларнинг зиммасига юкланган?

Ободонлаштириш ва инфратузилмани ривожлантириш солиғи

Мавзуга доир масалалар

1-масала. Ҳисобот даврида болалар боғчасини тутиб туриш харажатлари 300 минг сўмни ташкил этади. 170-сатр бўйича солиқ солинадиган даромад 700 минг сўмдан иборат. Фойда солиғи суммаси: 180-сатр 250 минг сўм. Фойда солиғи ставкаси 10%. *ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини ҳисобланг.*

Ечилиши:

1. Солиқ солинадиган даромаддан фойда солиғи суммасини айирамиз:

$$700 - 250 = 450 \text{ минг сўм}$$

2. Болалар боғчасини тутиб туриш харажатлари суммасини фойда солиғи ставкасига кўпайтирамиз.

$$300 \times 10\% = 30 \text{ минг сўм}$$

Яъни, биз даромад солиғи суммасининг болалар боғчасини тутиб туриш ҳисобига қандай суммага камайганлигини биламиз.

1. Тескари ҳисоб-китобни амалга оширамиз.

300 (1-банд салдоси) + 100 (болалар боғчасини тутиб туриш харажатлари) + 10 (ана шу харажатларга тўғри келадиган солиқ суммаси) = 410 минг сўм

2. Сўнгра биз 415 ни ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи ставкасига кўпайтирамиз

$$410 \times 8\% = 32,8 \text{ минг сўм}$$

Яъни, корхона $33,2$ минг сўм ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини тўлаши керак эди. Лекин у амалда 100 минг сўм инфратузилмани тутиб туриш учун сарфлаган эди. Шунинг учун корхона ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини тўловчи ҳисобланмайди.

2-масала. Ҳисобот даврида соғлиқни сақлаш муасасасини тутиб туриш харажатлари 250 минг сўмни ташкил этади. 170-сатр бўйича солиқ солинадиган даромад 5500 минг сўмдан

иборат. Даромад солиғи суммаси 180 сатр - 2300 минг сўм. *Даромад солиғи ставкаси – 35 фоиз ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини ҳисоблаймиз.*

Ечилиши:

1. $5500 - 2300 = 2200$ минг сўм
2. $250 \times 35\% = 87,5$ минг сўм
3. $2200 + 250 + 87,5 = 2537,5$ минг сўм
4. $2537,5 \times 8\% = 203$ минг сўм

Демак, ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи 203 минг сўмни ташкил этади, лекин корхона амалда ижтимоий соҳа объектларини тутиб туриш учун 150 минг сўм харажат қилган эди.

Мазкур корхона бюджетга $203 - 150 = 53$ минг сўм фарқни тўлаши лозим.

3-масала. Корхонанинг ҳисобот давридаги солиқ солинадиган даромади: 170-сатр – 0 га тенг. Фойда солиғи суммаси 180 сатр – 75 минг сўм. *ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини ҳисобланг.*

4-масала. Ҳисобот даврида корхоналарнинг умумий таълим мактабини тутиб туриш харажатлари 100 минг сўмни ташкил этади. Солиқ солинадиган фойда 800 минг сўмдан иборат. Фойда солиғи суммаси 50 минг сўм. Корхона экспортга товар реализация қилганлиги учун имтиёзли, яъни 10.5% да фойда солиғи ҳисоблаган. *ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини ҳисобланг.*

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Қандай юридик шахслар ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғининг тўловчилари ҳисобланишади?
2. Корхона бир неча фаолият тури билан шуғулланса ушбу солиқнинг тўловчиси бўла оладими?
3. Ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғининг объекти ва базаси қандай аниқланади?
4. Ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи ставкаси неча фоизни ташкил этади?
5. Ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи ставкасини қандай ҳолатда Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар маҳаллий ҳокимияти органлари томонидан белгиланади?
6. Вазирлар Маҳкамасининг 453-сон қарорига кўра ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғи қандай тартибда тўланади?
7. Қандай ҳолатда корхона ободонлаштириш ва ижтимоий инфратузилмани ривожлантириш солиғини бюджетга тўламайди?
8. Табақалаштирилган ставкаларни белгилаш учун нималарни олдиндан белгилаб олиш лозим?
9. Солиқ ҳисоботлари қачон солиқ органларига топширилади?
10. Солиқни бюджетга тўлаш муддатлари қачон амалга оширилади?

Жисмоний шахслардан транспорт воситалари учун бензин, дизел ёнилғиси ва газ истеъмолига солиқ

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Жисмоний шахслардан транспорт воситалари учун бензин, дизел ёнилғиси ва газ истеъмолига солиқни бюджетга бевосита тўловчилар кимлар?

2. Солиқ солиш объекти ва базаси қандай аниқланади?
3. Бензин, дизел ёнилғиси ва газни сотиш деганда нима тушунилади?
4. Жисмоний шахслардан транспорт воситалари учун бензин, дизел ёнилғиси ва газ истеъмолига солиқ ставкалари қайси давлат органлари томонидан белгиланади?
5. Жисмоний шахслардан транспорт воситалари учун бензин, дизел ёнилғиси ва газ истеъмолига солиқ ставкалари қайси мезонлар асосида белгиланади?
6. Солиқ суммаси қайси формула ёрдамида топилади?
7. Солиқ суммаси жисмоний шахслардан қайси вақтларда ундирилади?
8. Солиқ тўловчилар солиқ идораларига жисмоний шахслардан транспорт воситалари учун бензин, дизел ёнилғиси ва газ истеъмолига солиғи бўйича қайси муддатда ҳисобот топширади?
9. Жисмоний шахслардан транспорт воситалари учун бензин, дизел ёнилғиси ва газ истеъмолига солиқ тушуми қайси бюджетга тушади?
10. Солиқ тўловчилар томонидан тақдим этилган солиқ ҳисоботларидаги маълумотларнинг ҳаққонийлигига ким жавобгар ҳисобланади?

Давлат мақсадли жамғармаларга ажратмалар Мавзуга доир масалалар

1-масала: 2018 йил январ ойи учун ишчи ва хизматчиларнинг меҳнатга ҳақ тўлаш фондидан Пенсия жамғармасига ажратиладиган *ягона ижтимоий тўлов суммасини аниқланг?*

- иш ҳақи ҳисобланган – 11600 минг сўм;
- ишчи ва хизматчиларнинг йўл патталарига ажратилган харажатлар – 600 минг сўм;
- ишчиларга моддий ёрдам ажратилган – 10600 минг сўм;
- ишчиларнинг тушлик овқатларига – 930 минг сўм;
- кунлик харажатлар берилган:
- меъёр чегарасида – 8950 минг сўм;
- меъёрдан юқори – 7500 минг сўм;
- ярим йил якунига асосан мукофот пули ҳисобланган – 250 минг сўм.
- Энг кам минимал иш ҳақи миқдори – 12420 сўм.

2-масала: Фуқаро Ў.Расуловга иш жойидан унинг юбилейи муносабати билан мукофот пули берилди. Бундай мукофот пулига суғурта ажратмалари тўланади-ми?

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Ягона ижтимоий тўлов тўловчилари бўлиб кимлар ҳисобланишади?
2. Фуқароларнинг иш ҳақидан бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий суғурта бадалларининг тўловчилари кимлар?
3. Юридик шахсни ташкил қилмасдан тадбиркорлик фаолияти билан шуғулланувчи жисмоний шахслар бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг суғурта бадаллари тўловчилари бўлаоладими?
4. Ягона ижтимоий тўлов маблағлари қандай тартибда жамғармаларга тақсимланади?
5. Ягона ижтимоий тўлов ва Пенсия жамғармасига суғурта бадалини объекти ва базаси қандай аниқланади?
6. Ягона ижтимоий тўловдан қандай чегирмалар назарда тутилган?
7. Ягона ижтимоий тўловни ва суғурта бадаллари қандай тартибда ҳисоблаб чиқарилади?
8. Ягона ижтимоий тўловни ва суғурта бадалларини тўлаш тартиби тушунтиринг?
9. Микрофирма ва кичик корхоналар ягона ижтимоий туловни ва суғурта бадалларини қайси муддатда тўлашади?
10. Айрим тоифадаги жисмоний ахслар учун суғурта бадалларини ҳисоблаб чиқариш ва тўлашнинг ўзига хос хусусиятлари тушинтиринг?

Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий ажратма

Мавзуга доир масалалар

1-масала: Улгуржи савдо корхоналари уюшмаси тизимига кирадиган республика ихтисослаштирилган улгуржи база-контрларига қарашли туманлараро база 2018 йил биринчи чоракда 52,5 млн. сўм ялпи даромадга эга бўлди. База қанча миқдорда Пенсия жамғармасига ажратма тўлаши лозимлигини аниқланг?

2-масала: Алском суғурта компанияси 2018 йил 1 чоракда суғурта хизматларидан 32 млн. сўм миқдорда даромадга эга бўлди. Ушбу даромаддан компания қанча миқдорда жамғармага ажратмага тўлаши лозим?

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармаси қачон ва нима мақсадда ташкил этилган?
2. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига ажратмаларнинг тўловчилари бўлиб кимлар ҳисобланади?
3. Нотижорат ташкилотлар қандай ҳолатда бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасининг тўловчилари бўлишади?
4. Ягона солиқ тўловини тўловчилар бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига ажратма тўлашадими?
5. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига ажратмаларнинг объекти ва базаси қандай топилади?
6. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий ажратмалар қандай манбалардан ташкил топади?
7. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий ажратмалар ставкалари қайси давлат органи томонидан белгиланади?
8. Бюджетдан ташқари Пенсия жамғармасига мажбурий суғурта бадаллари неча фоизни ташкил этади?
9. Жамғармага тўловларни ҳисоблаш тартиби қандай амалга оширилади?
10. Жамғармага тўловларни тўлаш муддати қачон?

Республика йўл жамғармасига мажбурий тўловлар

Мавзуга оид масала

Масала: Чакана савдо билан шуғулланувчи корхона асосий фаолиятдан ташқари ишлаб чиқариш фаолияти билан ҳам шуғулланади. 2018 йил 1 чорак учун товарларни сотишдан тушган тушум - 12000 минг сўм, корхона ўзи ишлаб чиқарган маҳсулотини сотиш натижасида тушган тушуми -6600 минг сўм. Юк автомобили сотиб олинган -11000 минг сўм.

Республика йўл жамғармасига тўланиши лозим бўлган суммани аниқланг?

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Республика йўл жамғармаси қачон ва нима мақсадда ташкил топган?
2. Республика йўл жамғармасига мажбурий ажратмаларнинг тўловчилари кимлар?
3. Хўжалик юритувчи субъект бир нечта фаолият тури билан шуғулланса, жамғармага ажратма қандай тартибда амалга оширилади?
4. Ажратма юридик шахсларнинг қайси даромадларидан олинади?
5. Хорижий давлатларнинг автотранспорт воситалари Ўзбекистон Республикаси ҳудудига кирганда ундириладиган тўлов қандай тартибда амалга оширилади?
6. Ставкилар қандай тартибда ва қайси мезонларга асосан белгиланади?

7. Тижорат банклари даромадларидан жамғармага неча фоиз тўловларни амалга оширади?
8. Республика йўл жамғармасига тушумларни тушушини назорат қилиш қайси давлат органи зиммасига юклатилган?
9. Мажбурий ажратмаларни тўловчилар ҳисоб-китобларни қайси ташкилотга тақдим этадилар?
10. Мажбурий ажратмаларни тўлашдан кимлар озод этилади?

Мактаб таълимини ривожлантириш жамғармаси

Ўз-ўзини назорат қилиш учун саволлар

1. Мактаб таълимини ривожлантириш жамғармаси қачон ва нима мақсадда ташкил топган?
2. Мактаб таълимини ривожлантириш жамғармасига мажбурий ажратмаларнинг тўловчилари кимлар?
3. Корхона бир нечта фаолият тури билан шуғулланса, у ҳолда жамғармага ажратма қандай тартибда амалга оширилади?
4. Ажратма корхоналарнинг қайси даромадлари ҳисобига шаклланади?
5. Мажбурий ажратмалар ставкалари қандай тартибда ва қайси мезонлар асосида ўрнатилади?
6. Лизинг хизмати кўрсатадиган корхоналар учун жамғармага тўловларни амалга ошириш объекти бўлиб нима ҳисобланади?
7. Мактаб таълимини ривожлантириш жамғармасига тушумларни тушушини назорат қилиш қайси давлат органи зиммасига юклатилган?
8. Мажбурий ажратмаларни тўловчилар ҳисоб-китобларни қайси ташкилотга тақдим этадилар?
9. Мажбурий ажратмаларни тўлашдан кимлар озод этилади?
10. Жамғарманинг ижро этувчи дирекцияси қандай ҳуқуқларга эга?

Асосий адабиётлар

1. Ваҳобов А., Жўраев А. Солиқлар ва солиққа тортиш. Дарслик.- Т.:Шарқ, 2009. 448 бет.
2. Жўраев А., Тошматов Ш., Абдурахмонов О. Солиқлар ва солиққа тортиш. Ўқув қўлланма. Т.: "Норма", 2009 й. 184б.
3. Алимарданов ва бошқалар. Юридик шахсларни солиққа тартиш. Дарслик.-Т.: Чўлпон номидаги NMU. 2013 й.-296 б.
4. Гадоев Э., Кузиева Н. Жисмоний шахсларни солиққа тортиш. Дарслик.- Т.: "Ўзбекистон", 2009 й. -448 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Солиқ кодекси. - Т.: "Норма", МЖЧ. 2008 й. -416 б.
2. Солиқ ва бюджет сиёсатининг 2018 йилга мўлжалланган асосий йўналишлари қабул қилинганлиги муносабати билан ўзбекистон республикасининг айрим қонун ҳужжатларига ўзгартиш ва қўшимчалар киритиш тўғрисида Ўзбекистон Республикаси қонуни Т.: 2017 й.
3. Солиқ солиш мақсадида жисмоний шахсларга тегишли бўлган кўчмас мулк объектларининг кадастр қийматини ҳисоблаш тартиби тўғрисидаги низомни тасдиқлаш ҳақида Ўзбекистон Республикаси ВМ Қарори. Т.: 2017 й.
4. Ўзбекистон Республикасининг "Давлат солиқ хизмати тўғрисида"ги Қонуни. //Халқ сўзи, 29 август 1997 й.
5. Ўзбекистон Республикаси Президентининг "Ўзбекистон Республикасининг 2018 йилги асосий макроиктисодий кўрсаткичлари прогнози ва Давлат бюджети параметрлари тўғрисида"ги ПҚ - 3454-сонли Қарори (2017 йил 29 декабр).

6. Мирзиёев Ш.М. “Эркин ва фаровон демократик Ўзбекистон давлатини биргаликда барпо этамиз”. Ўзбекистон Республикаси Президенти лавозимига киришиш тантанали маросимига бағишланган Олий мажлис палаталарининг қўшма мажлисидаги нутқи/ Ш.Мирзиёев. Тошкент: Ўзбекистон, 2016.-56 б.

7. Мирзиёев Ш.М. Танқидий таҳлил, қатъий тартиб-интизом ва шахсий жавобгарлик – ҳар бир раҳбар фаолиятининг кундалик қонидаси бўлиши керак. Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг 2016 йил якунлари ва 2017 йил истиқболларига бағишланган мажлисидаги Ўзбекистон Республикаси Президентининг нутқи. // Халқ сўзи газетаси. 2017 йил 16 январь, №11.

8. Мирзиёев Ш.М. “Қонун устуворлиги ва инсон манфаатларини таъминлаш юрт тарққиёти ва халқ фаровонлигининг гарови”. Ўзбекистон Республикаси Конституцияси қабул қилинганининг 24 йиллигига бағишланган тантанали маросимидаги маъруза.

9. Мирзиёев Ш.М. “Буюк келажакимизни мард ва олийжаноб халқимиз билан бирга курашимиз”. Мазкур китобдан Ўзбекистон Республикаси Президенти Шавкат Мирзиёевнинг 2016 йил 1 ноябрдан 24 ноябрга қадар Қорақалпоғистон Республикаси, вилоятлар ва Тошкент шаҳар сайловчилари вакиллари билан ўтказилган сайловолди учрашувларида сўзлаган нутқлари ўрин олган. Ш.Мирзиёев. Тошкент “Ўзбекистон”, 2017 – 488 б.

10. Жўраев А., Аманов А. “Солиқлар ва солиққа тортиш” фанидан ўқув-услубий комплекс. ТМИ, 2007 йил. -526 б.

11. И.А.Завалишина «Солиқлар: назария ва амалиёт» Иқтисодиёт ва ҳуқук дунёси нашриёт уйи. Тошкент 2005

12. “Солиқлар ва солиққа тортиш” фанидан маъруза матнлари тўплами. /А.Жўраев ва бошқ. –Т.: ТМИ, 2008. -396 б.

13. Xusainov R.R. “Moliya va soliqlar” (M qism soliqlar) o’quv qo’llanma. –T “Voris-nashriyot”? 2014. – 334b.

14. Н.Ҳ.Ҳайдаров. “Солиқлар ва солиққа тортиш масалалари”. Ўқув қўлланма. “Академия” - Тошкент. 2007 й. -214 б.

15. Ўзбекистон иқтисодий ахборотномаси журнали 2016-2018 йил сонлари.

16. Солиқ тўловчининг журнали 2016-2018 й.

17. Бозор, пул ва кредит журнали 2016-2018й.

18. Солиқлар ва божхона хабарлари газетаси 2016-2018й.

19. «Norma» ахборот ҳуқуқий тизими

20. Интернет сайтлари:

<http://www.soliq.uz//>

<http://www.mf.uz//>

<http://www.Lex.uz//>

<http://www.gov.uz//>

10. Интернет сайтлари

www.lex.uz - Ўзбекистон Республикаси қонунлари базаси сайти.

www.mf.uz-Ўзбекистон Республикаси Молия вазирлиги сайти.

www.cb.uz- Ўзбекистон Республика Марказий банки сайти.

www.soliq.uz-Ўзбекистон Республикаси Давлат солиқ қўмитаси сайти.

www.stat.uz-Ўзбекистон Республикаси Давлат статистика қўмитаси сайти.

www.bankir.uz-Ўзбекистон Республикаси Банклари уюшмаси сайти.

<http://www.uz>

<http://wwwparliament.gov.uz>

<http://www.gov.uz>

<http://www.press-service.uz>

<http://www.mineconomy.cc.uz>

<http://www.tresure.uz>

<http://www.gtk.uzsci.net>

<http://www.edu.uz>

<http://www.tsue.uz>

<http://bfa.re.uz>

<http://www.tfi.uz>

<http://www.glossary.ru>

<http://www.budgetrf.ru>